

NEWS

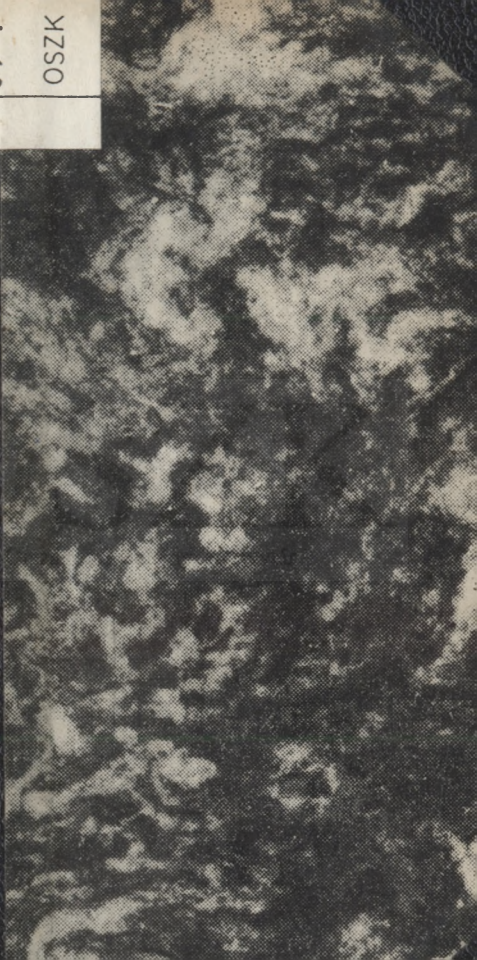
KE

NEWS

1

.....
255.826

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

255326

**OLCSÓ
KÖNYVTÁR**

Szerkeszti Gyula Fál.

Egy-egy szám ára 10 kr.

KÉT RAB.

BESZÉLY.

IRTA

HEYSE PÁL.

604-605. sz.

20 kr.

FRANKLIN-TARSULAT

BUDAPEST

OLCSÓ KÖNYVTÁR.

Szerkeszti **GYULAI PÁL.**

Egy-egy szám ára 10 kr., egy sorozaté (husz szám) 2 frt.

XXVII—LII. sorozat, 521—1040. szám.

521. *Chateaubriand. René.*
522—23. *Czuczor. Hőskölteményei és meséi.*
524—25. *Fáy A. A mátrai vadászat. Vigjáték.*
526—27. *Augier. A szegény arsz-lánnök.*
528—29. *Shakspeare. Sok zaj semmiért. Ford. Acs Zs.*
530—31. *Constant B. Adolf.*
532—33. *Bozzai Pál hagyományai.*
534—36. *Greguss Á. A balladáról.*
537—38. *Planche G. Művészek csarnoka.*
539—40. *Tibullus Elégiái.*
541—44. *Petrarca szonettjei.*
545—46. *Szász K. Schiller.*
547. *Storm T. A kastélyban.*
548. *Corneille P. Cinna.*
549—50. *Czuczor Lyriai Költem.*
551—52. *Racine. Athalia.*
553—54. *Prescott. II. Fülöp.*
555. *Schiller prózai irataiból.*
556. *Brough W. Flipper és Nobler.*
557—60. *Dahn F. Ódihiv vigasza.*
561—68. *Norris W. E. Vidal Adrián.*
569—70. *Csengeri A. Deák Ferencz.*
571—73. *Eckstein E. Aphrodite.*
574—76. *Szerb népdalok és hősrégék.*
577—80. *Dugonics A. Báthory Mária.*
581—82. *Hoffmannségg utazása Magyarországon 1793—94-ben.*
583—84. *Coppée F. Severo Torelli.*
585—86. *Scribe. Clermont.*
587. *Pulzsky Á. Pázmány Péter.*
588—90. *Szigligeti E. Fenn az ernyő, nincsen kas.*
591—98. *Chateaubriand F. A vértanúk.*
599—600. *Ouida. Egy orgonaág.*
601—03. *Símal K. Igazházi.*
604—05. *Hayse P. Két reb.*
606—08. *Pálffy A. A báróné levelei.*
609—11. *Firdüszí. Szóhráb.*
612—14. *Grillparzer F. Medea.*
615—16. *Erdélyi J. Aesthetikai előtanulmányok.*
617—18. *Taine H. A görög művészet bölselete.*
619—20. *Taine H. A németalföldi művészet bölselete.*
621—30. *Eliot Gy. Bede Ádám.*
631—32. *Bayle B. Az esernyő.*
633—34. *Ballagi A. I. Frigyes Vilmos.*
635—37. *Björnstjerne B. Leonarda.*
638—40. *Berczik Á. A protektio.*
641—43. *Rousseau J. J. A társadalmi szerződés.*
644—46. *Radnai R. Aesthetikai törekvések Magyarországon 1772—1817.*
647—52. *Thackeray M. V. Hiuság vására. I.*
653—60. *Thackeray M. V. Hiuság vására. II.*
661. *Karr A. Hajnal után két héttel.*
662—664. *Rádai Ráday Pál munkái.*
665—66. *Deák Ferencz miért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre?*
667—68. *Tisza Domokos hátrahagyott versei.*
669—70. *Corneille. Cid. Tragédia.*
671—73. *Lessing. Barnholmi Minna.*
674. *Andrássy Gy. gr. beszéde a véderő-törvényjav. tárgyában.*
675—76. *III. Napoleon. A tűzország maultja és jövője.*
677—80. *Schiller F. Stuart Mária.*
681—85. *Milton J. Az elvesztett paradicsom.*
686—90. *About E. A régi bástya. I.*

KÉT RAB.

BESZÉLY.

IRTA

HEYSE PÁL.

NÉMETBŐL FORDITOTTA

R. M.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

1888.

ZALA MÓR
Budapest, Terézkerát
könyvek, zeneművek, iró-
rajzok. Nyomdai váll

255826

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
N	Növedéknapló
1953 év	9608
	SZ.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

A *Három sisak* előtt megállt a társaskocsi. Csak egy személy szállt ki belőle. A potrohos főpinczér, ki ma különös mód' kicsípte magát, csak egy pillanatra mutatkozott a tornácban, gyors, műértő pillantással végigmérte a jövevényt s látva, hogy a nő, a ki útitáskájával a karján hallgatag és tétovázva állott a küszöbön, se nem csinos, se nem ifjú, se nem elegáns, odakiáltott a lustán csoszogó háziszolgának egy szobaszámot és helyre igazítva fehér nyakkendőjét méltóságos lépésekkel felment a lépcsőn.

Nem került ki a magános hölgy figyelmét a kevéssé megtisztelő modor, melylyel itt fogadták. Kissé éles hangon is parancsolta a házi szolgának, hogy kis podgyászát, mely még a kocsiban van, vigye utána s vezesse őt egy nyugalmas és hűvös szobába. (Nyár közepén volt.) Álmatlanságban szenved és talán egy álló hétig kell itt tartózkodnia. Azután magához vette napernyőjét és kalapdobozát és a nélkül, hogy a vezetőre várna, a lépcső felé indult.

A tágas tornáczon sötét és hűvös volt. A va-

kító fényből jövőnek csak bajosan lehetett megismernie a lépcsőket; sok mindenféle is volt rajtuk elszórva, mi bizonytalanná tette a járást. Csak a lépcsőfokon, mely az udvari ablakból nyert világosságot, látta az utazónó, hogy a lépcsők virággal és zöld galylyai voltak behintve.

— Talán lakodalom van a házban? — kérde a szolgát, a ki az úti podgyászszal követte. Kitalálta a feleletet a szolgának bortól piros arczáról és ünneplő ruhájáról, melyet ez a hétköznap daczára viselt. — Ki nőszül? — kérde tovább, csakhogy szóljon valamit; mert tulajdonképen közömbös volt előtte egy pár idegen nevet hallani.

— Nagyon szép menyegző, szólta a legény szolgálatkészen; a város leggazdagabb kereskedőjének leányát elvette a törvényszéki igazgató fia, egy vig fiú, ki egy kicsit vidáman élt és apjának sok gondot okozott; de most már észre tért és adósságai nem fogják már bántani. — Szép házasság, kisasszony, igen fényes házasság. A pezsgős üvegeket nem számlálták meg, a mint az olyan zsugori, apró hivatalnokoknál szokás. Erről már a vőlegény gondoskodott. És pompás pezsgő, kisasszony, a legfinomabb fajta.

Apró, úszkáló szemeit hunyorgatá és csettengett a nyelvével.

A kisasszony nem válaszolt és óvatosan felsietett a lépcsőn, nehogy egy virágra lépjen, bár egy sem volt már ép s a mint a nyitott étterem mellett elhaladt, nem vetett pillantást a lako-

dalmi tolongásra. Csak midőn a második emeletre ért, állott meg ismét.

— Még magasabbra?

A legény igenelte. — Minden szoba el van foglalva, kisasszony, a törvényszéki igazgató úrnak az egész rokonsága megérkezett és még holnapig itt marad nálunk. Csak a harmadik emeleten van még egy üres szoba, de holnap, ha a kisasszony kívánná — különben ez a szoba szép, tiszta s csak reggel süt be félórára a nap.

Ezzel előre szaladt és fent az egyszerűen fehérre meszelt padlásemeleten felnyitá a hosszú folyosónak legvégső szobáját, melyből hűvös, de dohos levegő tódult ki. Ezt a szobát, úgy látszik, nagyon ritkán lakják, mivel a *Három sisak* minden szobáját csak különös esetekben, ünnep- és vasárnapokon foglalták el az útasok. Mikor a két ablakot kinyitották és a nagy eji lepkék a kis pamlag lószórvánkosságairól kiröpültek, nem is volt a szoba olyan barátságtalan, mint a milyennek első pillanatra látszott. A szélesen előrenyúló háztető alatt a piacra nyílt kilátás az ódon templomhoz és át a kis kastélyra, mely a várhalmon magas fák között emelkedett, s e mellett nem hallatszott ide a lakodalmi nép pohárcsengése és éljenzése s az éji nyugalom is biztos volt.

A háziszolga meglegedve látta, hogy az utazónőnek hajléka ellen nincs kifogása. Odaállította a podgyászt, kis időre eltávozott s azután egy korsó friss vizet hozott és tett a fehér mosdóasztalra.

A szobalány most nem jöhet, igen el van foglalva tisztogatással, mert nemsokára kezdődik a táncz. Ha a kisasszony nem parancsolna egyebet, ő is lenézne.

RavasZúl mosolygott hozzá és látszott rajta, hogy az olvasatlan pezsgős palaczkok közül egy még nem egészen üres és reá vár.

Az idegen nő csak a fejét rázta s az ablakhoz fordult. És mikor végre egyedül volt, sem gondolt arra, hogy letegye kis fekete kalapját fakált szalagjával és összenyomott virágaival és kiszabadítsa kezeit a szürke, kötött keztyükből. Tekintete a kastélyon amott a templom mögött révedezett és minél tovább szemlélte a gesztenye- és szilvafák napsütötte lombjait, annál merengőbb lett arczkifejezése. Egy erős, kis ráncz mutatkozott szája szegletén; egy emberismerő azt láthatta volna ebből, hogy hányszor és mily daczos kicsinyléssel mondtak ez ajkak egy nem teljesült kívánságnak, egy megtört reménységnek istenhozádót.

A magas torony felől hat lassan elhangzó ütés hallatszott. Mintha megtörték volna az elmerültség varázsát, mely az ablaknál álló nőt fogva tartotta. Néhány lépést tett, aztán megállt a poros tükör előtt a közönyös kifejezéssel, mely oly nők tulajdona, kik tudják, hogy mindenki reájok néz a nélkül, hogy pillanatra is gondolkoznék, szépek-e vagy rútak. Azon közhelyekhez, melyek régi tévedéseket örökítenek meg,

tartozik azon állítás is, hogy a legrútább is megszokja arczát és egy embernek sem kellemetlenek saját vonásai. És mégis vannak sokan, különösen nők, kiknek, ha egyedül vannak, nincs kínosabb, mint a tükörbe pillantani.

A hölgy csak futólagosan vizsgálta öltözékét és gondolkozni látszott, hogy kopott kalappal menjen-e a városba, vagy kivegye az újat a dozból. Megrándult a kis redő szája szegletén: ej mit! bánom is én, itt bármilyen öltözetben mutatkozom is. Csak kissé felüdítette hideg vízzel arczát és kezeit s elhagyta a szobát.

Szórakozottságból, vagy gyámoltalanságból-e, eltévesztette a lépcsőt, melyen feljött és egyszerre csak a folyósó végén látta magát, úgy hogy ismét vissza kellett térnie. E közben egy melléklépcsőhöz került, melyen azon hiedelemben, hogy minden lépcső utóvégre a szabadba vezet, gondolataiba mindjobban mélyedve, lefelé haladt. Egyszerre azon vette magát észre, hogy egy karzatra tévedt, mely a nagy ebédlő egyik falánál a zenészek számára volt felállítva. A kótatartók kellő rendben álltak már, a nagy bögő alvó óriásként feküdt két széken hosszában, fejevánkosul alatta egy vadászkürt, keresztben rajta egy klarinét volt helyezve.

De még senki sem jelent meg a zenészek közül, lent még az asztalok is ott voltak, melyeket előbb ki kellett hordani, hogy a táncz kezdődhessék. Az útjavesztett nő nem állhatta meg, hogy az üveg-

ajtón át néhány pillanatra szemügyre ne vegye a lent tolongó társaságot.

Ez nem sokban különbözött egyéb lakodalmi társaságtól az ebéd és táncz közötti időben. Jól lakott, kipirult apák, kik szűken érezték magukat fehér nyakkendőikben; testes mamák lilaszínű selyemruhákban, a sok ölelkezéstől félretolt nagy fejkötőkben, vastag koszorúkkal és vézna vállakkal, kik karöltve, majd pajzánkodva majd epedőleg sugdosva a termet mérik; mindenféle fiatal ember báli öltözékben, kik rágyújtva az utolsó pohár pezsgőt szörpölgetik és kiknek hogyha épen nem szerelmesek, igen kellemetlen a hőségben, világos nappal tánczművészeteket bemutatni; aztán egy sarokban egy csomó kisgyerek, a kik zsebből majszolják a czukros süteményt és dicsekednek vele, mi mindent sikerült félretenniök. A megindulás könnyei rég kiapadtak, a pohárköszöntők ihlete elszállt. A tele gyomor zsibbasztó hatása elnyomta az ünnepies hangulatot és minnenki jobban érezte volna magát egy csendes sarokban, hol a helyett, hogy udvarias és nyájas legyen, kénye-kedve szerint áldozhatott volna a nyugalon istenének.

Az idegen nő amott az emelvényen már gyakran vett részt jó barátnőinek menyegzőin, évről-évre resignáltabb hangulattal, mely igen alkalmas mások gyöngeségeinek megfigyelésére, hogy első pillanatra megismerje a felcziczomázott unalmat, mely lent a csipkekendők alatt ásítózott.

leggrándúlt megint az a redőske is és bizonyára
 perczig sem nézi a nem épen élvezetes képet,
 nem tűnt volna fel neki az ifjú pár, a mely-
 nek magatartása csakugyan nem volt egészen
 gyományszerű.

A menyasszony ugyanis, mikor minden ven-
 zővel elkelt, még mindig ülve maradt közepütt a
 karszék asztalnál, miként ha déleesti álmát kéne
 élni. Annak a kigombolt, fehér mellényű kövér
 öreg úrnak, a ki jobbján ült egy nagy karszék-
 ben. Apósa lehetett, ki megengedhette magának
 azt, hogy babérjain pihenjen, minthogy fiáról
 olyan jól gondoskodott. Az igaz, hogy a myrtus-
 koszorú-árnyalta arcz épen nem volt bájos és a
 fogyatékos termet az ezüstös patyolatfelhővel,
 valamint a menyasszonyi fátyollal sem tudta el-
 rejteni, hogy egyik válla magasabb a másiknál.
 Hanem nyakékének és karkötőinek kövei elég
 nagyok s csillogók voltak, hogy a figyelmet ezen
 csekélyebb hiányokról elvonják s a szegény terem-
 tés szemei oly szeliden és őszintén néztek a sírás-
 tól piros pillák alól, hogy mégis szívesen kellett
 ez arczra tekinteni. A szomorúság, mely rajta ült,
 nem csak az elfogult lakodalmi hangulatban lát-
 szott alapulni. Térdére emelt egy kis leányt, mely
 testvére lehetett és halkan beszélgetett a gyer-
 mekkel. Ezalatt időről-időre a kicsike puha ha-
 jába fűzött rózsa-koszorúhoz nyomta könnyező
 szemeit. De senki sem törődött vele, legkevésbé
 az, a kit e rejtett könnyek illettek. Ama hosszú,

kifogástalanul öltözött fiatal ember, ritka, szép hajával bizonyára vőlegény volt. Egy pamlas végig nyújtózkodva, szivarral fehér fogai között meglehetősen hideg, pártfogói leereszkedéssel vigyorgott egy pár kisvárosiasan díszített rokon irigységek előtt állottak és minden élczét határtalan hahotával jutalmazták. Ezalatt csodálatuk tetőfeszítelenül ásítózott s végtére azt indítván el, hogy menjenek a mellékszobába tarokkoszani. Csak mikor az öregebbik sógor, mialatt a fiatalabbik «capitalisnak» találta a gondolatot, aggodalmát nyilvánítá, hogy az éltesebb hölgyek ez elkülönítést még talán rosszabb néven találának venni, mint a fiatalabbak, csak akkor állt el a vőlegény ötletétől, de kereken kimondta, hogy tánczról nála szó sem lehet, ő kis nevéhez képest igen nagy és egyáltalában csak *idegen* nőkkel tánczol.

E beszédekből persze nem értett az idegen nő ott fenn egy szót sem, de az arcz kifejezése, mely a szavakat kísérte, eleget mondott neki. Nem bírta tovább a kémhelyén, hanem nesztelenül, a mint jött, kisuhant és mindenféle szűrt, sötét lépcsőkön és kamrákon szerencsésen áttapogatózott egy ajtóhoz, mely a fogadó kertjébe nyílt.

Innen egy árnyékos mellékutczába került és hamar feltalálta magát az ismert környékben. Még egy pár utcza és köz s elérte a gyalogutat, mely ifjú ákácok alatt egy kis liget szélén vezető

Mett. Itt oly kedves és csöndes volt minden; dajkát ülték a padokon, mellettök kis kocsikban az alvó csecsemők, míg a nagyobb gyermekek a fűnemen játszadoztak. A nap már a halmok alá hatolott s míg a fák hosszú árnyéka réten, folyón elterült, a kastély ott fenn teljes esti pompában állt ragyogó ablakokkal, minden orma fénylő palatyaiba mártva.

Es Mindez nem látszott ismeretlennek az idegenre előtt. Mert miután egy futó pillantást vetett maga körül, tovább folytatta útját, mintha a környezet és annak változó varázsa nem érdekelné, s érzékeire csak a szabadban való mozgás hatna jótékonyan. Gyakorta mélyen fellelegzett, pillanatig meg is állt, lehúnyta szemét s felemelte karjait, mint a madár, mely kalitkájából megszökve szárnyait próbálgatja, mielőtt a szabad légre bízna magát.

Így jutott el a folyóhoz, mely csöndesen, síma habokkal bokros partok között folydogált. Egy tutaj úszott a vízen, az egyik hajós a kormánynál állt, melyet alig kellett megmozgatnia, a másik egy pokróczon feküdt, égő pipája hanyagon a szájában, ép alvó félben, oly gondtalannak érezte magát ez alkonyi csöndes vidéken. A magányos leány, a mint a tutaj mellette tovasíklott, meggondolta egy perczig, ha vajon odakiálltson-e a kormányosnak, hogy kössön partra és vegye fel őt. Így a folyón lefele — és a nagy folyamba, melybe szakad — és ebből ki a tengerre — és

mind tovább-tovább a bizonytalanba, a határtalanba.

A tutajosok már rég tovatűntek, a merengő csak akkor tért magához mély álmodozásából és tovább haladt azon az úton, mely a köhídon át a városba visszavezetett. Elhaladt kertek és mezei lakok mellett, ezeket is ismerte és figyelt azon változásokra, melyek az utóbbi években történtek. Majd egy nagyobb épületre szegezte szemeit, mely egészen újnak látszott, hat karcsú, szépen márványozott faoszlopos előcsarnokkal, e fölött lapos görög tető, melynek csúcsára valami allegorikus alak egy erős vasrúddal volt odaillesztve, mely vasrúdat sajna! csak jobbról és balról lehetett látni. A széles homlokzaton az oszlopok felett nagy, újonan aranyozott betűkkel e felirat állott: «Szinház.» Két szinlap a két szögletoszlopon hirdette, hogy ma este *Ármány és szerelem*, «a halhatatlan Schiller Frigyes classikus tragédiája» kerül színre.

Már egy félórája, hogy az előadás megkezdődött és a pénztárnok épen beakarta csukni a kis tolóablakot és összegezni a mai bevételt, mikor az idegen nő belépett és egy földszinti jegyet kért. Mialatt tárczájából a pénzt kivette, úgy látszott, mintha hirtelen elszégyelné magát kötött kesztyűi és épen nem gondos öltözéke miatt. De már elvette a jegyet s miután azon nagy szám volt, remélhette, hogy a telt házban észrevétlenül fog eltűnni a sokaság között.

Valóban nem ügyelt senki arra, hogy az első felvonás végjelenete közben a földszint ajtaja még egyszer kinyílt és egy fel nem tűnő hölgy zajtalanul elfoglalja helyét az utolsó padban. Mindjárt rá felhangzott a tapsok és kihívások kábitó zaja, a hangulat már a tetőpontot érte el és a közönség kiválóan megelégedettnek látszott a művészekkel.

A felvonásköz alatt mindenki felkelt, részint, hogy a szünet alatt a szabadban a friss levegőt élvezze, részint, hogy az ismerősöket üdvözölje. Mert természetesen itt mindenki ismerte egymást. Az idegen nő már belépésekor lehocsátotta fátyolát és a színlap olvasásába merült, mintha félne, hogy valaki felismeri. Csak szomszédját szemlélte titokban és bámulására azt látta, hogy ez is nem igen másképp cselekszik mint ő s a helyett, hogy körültekintene és köszöngetne a páholyok felé, csendesesen maga elé tekintett, s nyilván nem igen kellemesen érzi magát.

Idegennek kell lennie, mint ő. A felvonás végén meg sem mozdította kezeit, bár virágzó, fiatal arcát nagy feszültséggel fordítá a színpad felé. De különben is sok furcsaság volt rajta. Nagy, erős tagjai nyári ruhába voltak bujtatva, mely igen szűk és kurta volt mindenütt, nyakán a kék selyemkendő ügyetlenül csomózva. Térdein egy szalmakalapot tartott, egy ezüstgombos pálczikát a kezében. De az volt a legkülönösebb, hogy bár ép és derék termete alig huszónhét évesnek tűn-

tette föl, mégis már parókát viselt, mely nem is illett egészen saját haja színéhez, hanem egy árnyalattal világosabb volt és nem is igen jól fedte a fejét.

Mindez a földszint félhomályában s miután az utolsó padban ült, senkinek sem tűnt fel, csak szomszédnőjének; az első kedvező benyomás, melyet az idegennek fiatalos arcza s ennek félig gondolkozó, félig gyermekded kifejezése a hölgyre tett, mindezen különösségek felfedezésével ismét háttérbe szorúlt és a nő örült, hogy ő szintoly kevés hajlandóságot mutat, mint ő, a felvonásközt valami beszélgetés megkezdésére használni föl. Vajon minek tartsa, mily állású és hivatású lehet, ez foglalkoztatta gondolatait még a következő felvonás első jeleneteiben, míg végre a színmű az ő figyelmét is teljesen lekötötte.

Csodálatos mű! Egyetlen a maga nemében. Vagy hol találunk még annyi ifjúi rajongást, egy az élet terén még újoncznak annyi túlfeszített, szenvedélyesen felizgatott érzelmeit ily érett, művészi erővel és a hatás felett remeklő uralommal egy műben egyesítve? Ugyanezen szellemből se előbb, se utóbb ehhez hasonló nem fakadt és míg többi alakjai a színpadon is csak szerencsés körülmények között nyernek teljes életet, addig ez ifjúkori munka alakjai még egy kis vidéki színház leggyarlóbb előadásában is biztosan hatnak és még a szórakozott vagy blazirt kedélyű nézőt is ellenállhatatlanul körükbe vonják.

Itt is úgy történt. Ferdinánd ábrázolója egy szikár ifjú volt, vékony rikácsoló hanggal, Luizája egy sárgásszínű apró teremtés, megkövült fájdalomkifejezéssel, mely inkább fogfájásra, mint szerelmi keservekre engedett következtetni és lady Milfordnak még golyvára is volt hajlama, melyet egy széles, fekete bársonyszalag nem bírt eléggé elrejtteni. S a közönség mégis visszafojtott lélegzettel figyelt és a hölgy az utolsó padban teljesen elfeledte határozatlan előítéletét szomszédját illetőleg, mikor ez a következő felvonásközben hirtelen hozzá fordult és halk, szépen csengő hanggal pár megjegyzést tett a darabról és az előadásról.

Kifejezésmódja nem közönséges, sőt tudományos műveltséget árult el, és mindjárt első szavainál bevallotta, hogy a darabot soha sem látta s a költőt egyáltalán csak olvasásból ismeri. A hölgy azt válaszolta, hogy előtte is csaknem teljesen idegen a színpad; egy igen picziny városkában él, hová alig téved el egyszer egy nyomorúságos vándortársulat és ifjú korában, melyet e városban töltött, még itt sem ismertek állandó színházat, saját szintársulatról meg épenséggel nem volt szó; csak elvétve játszottak komédiát a *Három sisak* fogadó nagy termében, hova őt azonban alig vitték egyszer vagy kétszer.

— Nekem még ilyen egyes elszórt ifjúkori emlékeim sincsenek, — felelé az ifjú fájdalmas mosolylyal, mely a telt ajkaknak sajátos bájtl

csönzött. — Én egészen mintegy a föld alatt növekedtem és sem a világról, sem a világot jelentő deszkákról valamire való fogalmam sem volt. A mint felnöttem és a világba kellett lépnem, a világ, mely hatáskörömül jelöltetett ki, egy falú volt. Az ember sorsa csodálatos. Még szerencse, hogy van egy magasabb, bölcs lény, ki előtt világos mindaz, a mi nekünk megfoghatatlannak és méltánytalannak látszik.

— Tehát ön is hiszi ezt, — felelé a nő gyorsan, hátravetve fátyolát, mely alatt melege kezdett lenni. — Persze, hogyha nem léteznék igazságos világkormányzás, mely végtére mégis egy jobb létben kárpótlást, kiegyenlítést tart fenn számunkra, úgy életünk egész komédiája az entréera sem volna érdemes. Nálam is, habár mindig városokban éltem, s ha épenséggel akarok, utazhattam volna is — a körülmények úgy hozták, hogy napjaimat én is mintegy «a föld alatt» töltsém. Gyakran kérdezem magamtól, hogy tudnék én is szert tenni egy kis könnyelműségre, mint mások, kik csak magokra gondolnak, és oly életet teremtenek magoknak, a minő nekik kell s a minőt kívánnak s lelkifurdalásokat mégsem éreznek. S bár sokszor úgy éreztem, mintha meg kellene fulladnom a szűk körben, mégsem tudtam rávenni magamat, hogy bezárt ablakomnak egy üvegtábláját beverjem. Kicsinyes körülmények között magunk is kicsinyesek leszünk.

— No, — mondá az ifju bizonyos ünnepélyes-

séggel, mely nem igen illett a korához, — ki tudja, nem tartotta-e fönn a végzet önnek, hogy még valaha kiléphessen a szabad, tágas messzeségbe. Hiszen már most is meg van az az öröme, hogy viszontláthatja ifjúsága szinterét; oly öröm, melyben én sohasem részesülhetek. Mert oda, hol fiatal voltam, teljesen sovárgás és honvágy nélkül gondolkodok vissza.

A nő egy perczig hallgatott.

— Honnan tudja, hogy szívesen jöttem ide vissza? — kérdezé. — Egy ügy hozott ide. E városban nincsen barátom, nincs ismerősöm, s ha meggondolom, mily gyermeteg érzelmekkel pajzánkodtam itt évekkel ezelőtt, minőnek képzeltem jövőmet, mikor mint kis leány kinn a folyó partján játszadoztam s futkároztam a vár halmán, és most milyen egészen máskép történt minden.

A függöny felvonása múlt a nő nem fejezhette be mondását. Láta, hogy szomszédja mindjárt a színmű cselekvényébe merült, mintha az ő jelenlététől egészen megfélekednék. De neki magának nehezebb esett gondolatait a félbeszakított beszélgetéstől elvonni. Egészen hihetetlennek és illetlennek tűnt fel előtte, hogy ő ezen teljesen idegen emberrel oly hirtelenül kicserélte legbensőbb érzelmeit. Nyilván kevésbé érdekelte ő az idegen férfit. Igaz, a fiatal ember kezdte meg a bizalmaskodást és ő mondotta ki a személyes viszonyokról az első szót, de ő tartózkodóbban válaszolhatott volna és nem kellett volna a tár-

salgást oly bensőséggel folytatnia. Föltette magában, hogy a következő szünet alatt még tartózkodóbb lesz s ha amaz az előbbiekre akarna visszatérni, inkább egészen abbahagyja s a színházból távozik.

De nem állhatta meg, hogy gondolatban tovább is ne foglalkozzék vele. A mit mondott, szomorúan és önmegadólag hangzott és csendes arcza szép fekete szemével folyton előtte lebegett, bár erőt vett magán, hogy még profilban se tekintse meg. Ki lehetett és vajon falun hogy tud élni? Talán iskolamester, a ki szemináriumban nevelkedett, szegény szülők gyermeke. S mégis volt lényében valami, a mi sehogy sem rímelt ezzel a véleménynyel.

A mint a harmadik felvonás is véget ért, nyilvánvaló szántsándékkal a másik oldal felé nézett hogy csaknem hátat fordított az ifjúnak. Egyszerre beszélni hallja:

— Az ön fejét is felhevíti e költemény any nyira, hogy legjobban szeretne kifutni a színházból, hogy kinn azonnal valami nagyszerűt végezen vagy tapasztaljon, legörömelebb olyast, minél életét tenné kockára, csak hogy egy ki felesleges vért veszítsen? Meglehet, hogy csak é reám hat így, mert én semmikép nem vagyok hozzá szokva. De azt hiszem, ilyenformán kellen mindenkinek éreznie.

A hölgy meg nem állhatta, hogy megint az if felé ne forduljon.

— Nem hiszem, — mondá. — Tekintse csak ez arcokat. Aztán az idők is megváltoztak. Természetesen rang- és vagyonkülönbség még ma is van. De már inkább beletörődtek, minden úgy megy, a mint Istennek tetszik és épen anyyira túláradozó szerelmet — hol találjuk azt még mai nap?

— Falun persze nincsen se Ferdinánd, se Luiza, — mondá finom mosolylyal a fiatal ember. — A mit azonban a városokról olvastam vagy hallottam — csak vegye a bűnügyi eseteket az ujságokban, hogy a kigondolt regényhősökről hallgassak — az emberiség végre is pár ezer év óta nem igen változott. De hosszú fejezet ez, egy felvonásközre nagyon is hosszú.

Mindketten elhallgattak és ismét egész idegenül és közönyösen néztek magok elé. Az ifjúnak is önkénytelenül mindenféle gondolata támadt szomszédja felől. Arczát legkevésbé sem találta szépnek, csak haja színe és telje tűnt fel neki és az aranyként fénylő szemöldöke, valamint szája, mely mikor hallgatott, üdének és majdnem vonzónak tetszett, de mihelyst szólni kezdett, a kifogástalan fehér fogak daczára ama keserű ráncocska által eléktelenült. Falujában, hol nem nagyon csinos leányvilág került szemei elé, mégis tetszett neki hébe-korba egy-egy üde kerek arcz, de hevesebb érzelem soha sem támadt benne. Hogy' történt, hogy őt itt, hol se ifjúság, se báj veszélylyel nem fenyegették, mégis titokban

valami e nőhöz vonzotta? Hangjának csengése volt-e, vagy szavainak tartalma, mely egy lemondással teli életre, az övéhez hasonlóra hagyott következtetni? Avagy talán a tűz, mely a költő művéből feléjük csapott, vetett belsejébe szikrákat, hogy most közelében mindent melegebb szívveréssel nézzen?

Szokva volt sokat eszmélkedni magáról, mint mindenki, a ki egy magához nem illő környezetben kénytelen élni. Így iparkodott megfejteni magának a benyomást, melyet az idegen nő reá gyakorolt s míg a nő az ő hallgatásából azt következtette, hogy ő megúnta a furcsa párbeszédet, az ifjú titokban mindent ismételt, a mit a nő eddig mondott és rímet keresett a beszélgetésre.

Végre a darab ismét egészen lekötötte. Tisztán tükröződtek arczán a változó hangulatok, a mint a költeményben egymás nyomába léptek, félelem és szánalom, szenvedélyes fellobbanás, megvetés, harag és lelkesültség. Homloka pírban égett, ajkai hallhatólag lihegtek, orrszárnyai remegtek és a vége felé mereven nyitott szemébe könnycseppek tódultak, melyek a nélkül, hogy észrevenné, erőteljes, de halovány arczán végig gördültek.

Szomszédnője látta mindezt. Nem tudott szabadulni a furcsa ujoncz iránt egyre növekvő érdeklődéstől, ámbár az első kellemetlen benyomás, melyet különösen a hamis haj okozott, még mindig ott csüggött lelke látterében. Sietett is, mikor

a függöny utoljára legördült, felkelni, fátyolát ismét lebocsátani és rövid, néma üdvözlettel a ki-
menetet keresni.

Látta, hogy az ifjú még ülve maradt, mint-
egy elbűvölten és köszöntését viszonzatlanul
hagyta. Ő maga nem értette a darabnak ilyenén
hatását. Hisz' eléggé ismerte, hogy tárgyatól többé
meg ne indíttassék és a játékot, különösen Luizáét
felvonásról-felvonásra mind torzultabbnak és izet-
lenebbnek találta. Künn az esti hűvösségben
könnyebbülten vett lélegzetet és azon útra tért,
a melyen jött, a folyó mentében, hogy a fülledt
utczákat a város közepén kikerülje. Néhány csillag
ragyogott már az égen, halványan csüggött a hold
sarlója az erdő fölött s mély volt a csend körös-
körül, melyet csak egy néhány zenélő tücsök és
béka élénkített.

De még alig volt harmincz lépésnyire a szin-
háztól, midőn hangot hallott háta mögött:

— Ön is akar még egy kissé sétálni, kis-
asszony? Megengedi, hogy egy darabig elkísér-
jem. Nem tudok még most haza menni; úgy ér-
zem, meg kellene ott fulladnom.

A hölgy csak alig észrevehető fejbólintással
felelt. Tetszett is néki, nem is, hogy az ifjú
követte volt. De hogy utasíthatta volna vissza
a társaságát, mikor oly szerényen közeledett
hozzá?

Az ifjú még nem tette fel szalmakalapját és
a mint így ügyetlenül a kezében tartotta, a má-

sikban ezüstgombos pálczikáját ide-oda lengetve, nem volt ép előnyös külsejű, ámbár magas erőteljes alakja és kicsiny feje széles vállalai közt járás közben még jobban szembeötlött. Szemeit a derült égboltra irányzá és bizonyos átszellemlütség ömlött el arcvonásain.

— De boldog ember! — mondá félhalkan. — Nemde kisasszony? Bizonyára csak úgy érezte e földi élet nyomását mint mi, talán még súlyosabban, mivel csak a szabadságra született. És hogy ily szívszakasztó végzetet festhessen, a minő ezen szerelmeseket sújtotta, nem kellett-e a költőnek mindezekén átvergődnie, ha csak néző- vagy barátként is? S mégis úgy érezzük mindig, mintha magasabb régiókból szólana, mintha oly sphaerában lélegzene, melyhez nem ér fel gőz és füst, egy örök, égi szabadságban s míg közelében vagyunk, mi szegény rabok, addig nem is érezzük bilincseinket, szent tűzként áradoz csontjainkban és velőnkben, fennen bizakodunk a leghallatlanabb hőstetteket véghez vinni, mint ama Ferdinand, egész, szegényes világunkat és társadalmunkat sorompóba hívni és inkább elmerülni, sem mint ily undok párázatban tovább lélegzeljünk. Ha azután a függöny legördült, persze megint gyenge emberek vagyunk, kik karbékóikat legfőlebb egyik helyről a másikra tolják, hogy a nyomást pillanatra enyhítsék.

Sóhajtott és hirtelen megállt.

— Bocsánatot kérek, hogy oly melancholikus

szemlélődésekkel untatom, — folytatá és mosolyogni igyekezett. — De már bevallottam önnek, hogy sohasem járok színházba és ez olyan forma, mint a ki nem szokott bort inni, a leggyengébb fajtából egy pohárnyi is a fejébe száll és ő aztán kicsevegi mindazt, mi szívét eltölti. Ha társaságom önnek alkalmatlan —

— Legkevésbé sem, — szólt gyorsan a nő, megint hátravetve fátyolát. — Hiszen olyan természetes, hogy az ember szereti magát szívből kibeszélni ilyen benyomás után. Rám kevésbé hatott a darab. Édes Istenem! e történet, hogy egy ábrándos, jó leány a világban nem találja helyét és a sors összetiporja mint a gyenge nád-szálat, ez olyan mindennapi és bennünket kevésbé indíthat meg mint a teremtés urait, kik legtöbb esetben okozói s míg ilyesmit játszanak, legalább kissé megrázkódnak a megbánástól.

— Biztosíthatom önt, — válaszolt az ifjú szelid hangon, — hogy én nem tartozom ezek közé. A mi engem meghatott, e szerencsétlen párnak hatalmas, elragadó érzelmei voltak, a melyek mégis minden szenvedésért kárpótolják őket. A ki ily erős szenvedélyt érez, az egyáltalán erősebb életerővel bír, mint mi többiek, kiknek egyik nap úgy múlik mint a másik, kötelesség-kötelesség követ, soha valamely megrázóbb kéj, soha erős, égő fájdalom. Oh! és még fiatalnak lenni és tudni azt, hogy így megyen ez, míg a haj megöszül és a térd roskadozik! Erről

persze alig van önnek fogalma. A nőket korán megtanítják, hogy tűrés- és engedelmességre született.

— Ha minden tant elfogadhatnánk és ha mit sem lehetne ellene vetni! — mondá a hölgy keserűn és napernyőjét indulatosan a gyalogút puha fövényébe szúrta. — De honnan kerül minden emberi lény kebelébe, mindegy bármelyik nembeli, a sovárgás világosság és levegő, szabadság, szerencse és napfény után, ha Istennek bizonyos mostoha gyermekei egyszer s mindenkorra lemondani kénytelenek vágyuk teljesültéről? Igaz, vannak növények, melyek árnyékban csiráztak, itt kell felnőniök, itt kell elhervadniok. De hogy az ember is, a ki ép tagokkal bír és képes mozogni egyik helyről a másikra, kénytelen legyen ott maradni, a hová egyszer ültették, csakis azért, mert túlságos lelkiismeretes arra, hogy egy néhány láthatatlan kerítésen és sövényen átugordják, melyeket áthághatatlanoknak mondotak neki — nem mondotta-e ön is, hogy mi a szabadság költője közelében raboknak érezzük magunkat? Meg kell vallanom, hogy én akármelyik igazi fegyenczet irigylem bilincseért. Ha kéz és láb szabadon vannak s nyitva áll a börtönajtó és csupa pedáns kötelességérzetből mégsem merünk kimenekülni, nem sokkal nyomorultabb, sokkal lealázóbb-e ez?

A fiatal ember nem felelt mindjárt. A nő érezte, hogy hosszú, kémlelő tekintetet vetett reá

s mikor ismét beszélni kezdett, hangja még lágyabban, még bensőbben csengett.

— Szabad-e kérdezni, kisasszonyom, milyen kötelességek azok, melyek lehetetlenné teszik önnek óhajta szerint élni?

A hölgy fejét rázta.

— Mit érdekelheti ez önt? Egész élettörténet ez, ép oly mindennapi és unalmas, mint ezer más, de a ki épen átélte, ám lássa, mint végez vele. Bizonyára jót akar a kérdéssel, — tevé hozzá, — de biztosíthatom, hogy mitsem veszít, ha a felelettel inkább adósa maradok. És segíteni rajtam úgysem tudna.

— Segíteni? Ki tudja, kedves kisasszony. Minden nap történnek még csodák.

Szalmakalapjával maga felé legyezgette a nedves levegőt, mely a folyóról felszállt és arca egyszerre vidámabb, bátor, majdnem merész kifejezést nyert, mintha igen szerencsés ötlete támadt volna.

A nő megállt és komolyan tekintett reá.

— Azt hiszem, tréfálni akar velem. Ön nem ismer engem, én kinyilvánítom, hogy feleslegesnek tartom önt személyes viszonyaimmal untatni és arról beszél, hogy rajtam segítene!

— Bocsásson meg, — mondá az ifjú, — egészen komolyan gondoltam, a mit mondtam. De önnek igaza van, nincs recept oly betegség ellen, melyet nem ismerünk. Hogy őszintén mondjam, mikép vetemedtem ilyen beszédre: én

azt véltem érteni, hogy ön fogságából, a mint ön nevezi, csak azért nem tud menekülni, mert — nos, igen, mert hiányzanak az eszközök, mert másokat ezek iránt megkeresnie nem szabad vagy nem hajlandó, kik sajátjokat nem nélkülözhetik, hiszen oly nagy a nyomor és elhagyatottság az emberek között, melyen egy csekély összeggel lehetne segíteni! — hány leány hagyná el a helyet, a hol él és másutt keresne magának jobb állást, ha csak egy kis tőke fölött rendelkeznék. És lássa, mivel ép most váratlan módon lettem tőkepénzes —

— Uram — !

— Nem, ön ezt nem veheti rossz néven tőlem, kisasszonyom. Jól tudom, hogy sok ember minden egyebet szívesebben elfogad egy idegentől mint pénzt. Ha ön most abba a folyóba vetné magát és én életemet koczkáztatnám, hogy önt kimentsem, aggálytalanul elfogadná ez áldozatot s abban semmi illetlent nem találna. De egy pár ezer forintot, mit felajánlani bátorkodtam, nemde, ezt elfogadni igen kényesnek tartaná? Furcsa, minő előítéletek élnek az emberek között a pénz dolgában. És épen azok, kik legkevesebbel bírnak s a kik ép ezért megtanúlhatták a pénzt leginkább megvetni, azok szoktak pénzügyekben legérzékenyebbek lenni.

— Mert egyetlen kincsök a büszkeségök.

— Nyomorúságos kincs, ne vegye rossz néven, kisasszony. Az összes földi javak között a pénz-

nek van legkevesebb köze önbecsülésemhez. Nyolcz nap előtt még alig volt több birtokomban tíz forintnál, ekkor értesítést nyerek, hogy egy öreg rokonom, a ki teljes életében sem törődött velem, e városban meghalt és engem tett örökösévé. Csak tegnap érkezhettem ide és vehettem át az örökséget: egy garçon-berendezést, butort, ruhát, régi képeket és három-négyezer forint készpénzt. Ha ezt a pénzt tíz évvel előbb mondhatom enyémnek, beh hálás lettem volna érte a jó rokonnak! Mást tanulhattam volna és most — más ember volnék. Mit ér nekem már ma a gazdagság, mikor, hogy hasonlatunknál maradjak, élethossziglan ülök börtönömben? Hogy ezért egy pohár jobb bort ihatom és finomabb szivart vehetek, ez kártalanítson eljátszott boldogságomért? S ha én most, mivel a gazdagok mind szeszélyesek, ha én most valakit találnék, kit ezen összeggel rabságából talán még meg lehetne szabadítani, vajon a gyöngédség hiányának róhatná-e fel ön, ha azt kérdezném, hogy át akarják-e venni tőlem e haszontalan kincset?

Mindketten megálltak és pár perczig némán néztek a folyóba, melynek síma tükkrét a hold fénye beüzüstözni kezdte.

— Uram, — mondá végre a hölgy, — mindaz, a mit ön nekem mond, mind oly emberiesen, nemesen és egyszerűen hangzik, s én szégyenlem, hogy nem ismertem föl mindjárt az ön érzületét, s hogy azt meg nem köszöntem. Ámde, ha erőt

is vennék magamon és elfogadnám az ön szokatlan ajánlatát, most már késő volna, pénz már nem boldogíthat. Hogy *azelőtt* hiányában voltam, épúgy mint önnél, hozzájárult eltévesztett életemhez. Most már mitsem lehet változtatni rajta.

Gyors mozdulatot tőn, mintha búcsúzni akarna tőle. De mikor az ifjú könnyed, tiszteletteljes meghajlással megállt és ismét csendes, lemondó tekintettel reá nézett, nem tudta elutasítani e különös jószívű embert, mint akármilyen jött-mentet, a ki úgy hevenyében ajánlotta volna fel neki szolgálatait. Ismét hozzálépett s barátságos hangon szólt:

— Nem tudom, uram, miért halmoz el annyi bizalommal, hogy, bár csak egy néhány szót váltottunk, rendelkezésemre bocsátja egész vagyónát. Mindenesetre hálátlanság volna részemről, hogy ha most egyszerűen jó éjt kívánnék, annyival inkább, minthogy úgy gondolom, nem csupán hasonló sorsúak, de úgyszólván bajtársak vagyunk. Azt hiszem, nem tévedek, ha önt tanítónak tartom, a ki igen szűknek érzi falusi iskoláját. No lássa, én is tanítónő vagyok s ha csekély ismeretem nem is képesít magasabb hatáskörre, mégis üdvösebbet is tudnék tenni, mint egy tuczat leányt francia nyelvre és kézimunkára tanítani.

A hivatalát illető kérdésre az ifjú alig láthatólag bólintott; a hölgy nem is várt határozottabb válasz, mivel biztosnak gondolta föltevését.

— Nyilvános iskolánál van-e ön alkalmazva?
 — kérdé kis vártatva az ifjú, mialatt tovább folytatták lassú sétájukat a folyó partján.

— Nem. Kis iskolámat saját költségemen rendeztem be, minthogy szegényes fészkünkben a népiskola után félig serdült leányok részére minden tovább képzés hiányzott. Magam inkább csak esetleges tanításban részesültem anyámtól, ki egy nagy városból való volt, sőt a tisztelendő úrtól egy kevés történelmet is tanultam, mikor még *itt* éltünk. Mert tudja, kérem, atyám várfelügyelő volt oda át az öreg grófnál, ki egy negyed évvel ezelőtt meghalt. Látja azt a két ablakocskát ott fenn az oldalszárnyban, szorosan a szeglettorony mellett, melyek most épen holdfényben ragyognak? Itt töltöttem gyermekségemet tizenhárom éves koromig; ez volt szüleim lakószobája. Ott játszogattam a kis grófkisasszonynyal s nem is álmodtam, hogy valaha évek múltán idegenként sétáljak itt len éjnek idején. Egyszer atyám, miután egy éjjeli tűz alkalmával igen megerőltette magát és meghült, köszvényt kapott a lábában s miután egy félesztendeig volt az ágyhoz kötve és szolgálatát nem teljesíthette, elbocsátották hivatalából. Nagy nyugdíjra még nem szolgált volt rá eléggé. A mit a gróf megadott neki, alig volt arra is elég, hogy egy még sokkal kisebb városban — két vasútórányira innen — úgy Isten irgalmából valamikép megélhessen. Akkor még élt anyám, egyetlen nővérem négy évvel fiatalabb

nálam; a legszükségesebbekre szorítkoztunk, és így minden szerencsétlenség mellett nem lett volna okunk a panaszra, hogyha atyám kedélyhangulata nem keseríti el magának és nekünk is az életét. Az a nézete, hogy ő csak javunkat akarja és akarta mindenkor, de mégis csak ő fosztott meg minket nyugalmunk- és reményüinktől. Mint egykori kastélyfelügyelő azt hitte, hogy ő több mint a kis nyárspolgárok, legfőlebb csak a polgármestert és a körorvost vette ki s így senkivel sem volt szabad érintkeznünk. Hogy e nevetséges dölly mellett gyakran irigyeltük a szomszéd vargacsaládót húsos fazekáért, nem maradhatott sokáig titokban. S ezen fölül nem volt szabad másoknak dolgoznunk, hogy, mint mondani szokás, rangunkra szégyent ne hozzunk. Jó anyánk vezetése alatt titokban persze mégis dolgoztunk, mit azután a fővárosban eladtunk. Bizony szomorú kereset volt. Napokon keresztül ott ült atyám begöngyölt lábakkal a karszékében, dohányzott és szitkozódott s én felolvastam neki a napi lapot vagy egy régi világtörténet néhány kötetét. Ez így tartott húsz éves koromig. Ekkor meghalt az anyám. Most már épen nem gondolhattam annak foganatosítására, a mit álmatlan, bús éjszakákon gyakran tervezgettem: hogy elmegyek és valahol künt a világban keresem kenyereket, mindegy bármivel; még szobaleánynak sem sajnáltam volna magamat. De most már maradnom kellett. Hugom alig nőtt ki a süldő-

évekből. Hogy bírta volna vezetni a háztartást, apámat ápolni s e mellett még dolgozni, hogy a konyhára való apró pénzt megszerezze?

— Atyám sohasem törte magát gondokkal. Biztosan számított rá, hogy ifjabbik leányával, kit kiváló szépségnek tartott, egykor megalapítja a maga szerencséjét, s akkor élete estéjét selyem hálóköntösben fogja tölteni és gazdag vejének hintójában fog járni. Hogy én valamikor férjhez mennék, az valószínűtlennek látszott, ha egyáltalán csak gondolt is erre. Soha se voltam csinos, jó parti se voltam, hogy valamivel több eszem és szívem van mint nemünknél átlag található, ki törődött vele? Legalább a mi fészünkben senki ember fia. Sápadt voltam és vérszegény, mert nem laktam mindig jól s mindig szegényesen öltözködtem. Volt ugyan idő, mikoron én is, ha jobb sorsban és boldogabb vagyok, megtetszhettem volna egy férfinak. Nem egygyel hasonlítottam össze magamat, kik rútabbak és butábbak volnának nálamnál s mégis jutott nekik férj és pár kedves, jó gyermek, csupán mert nem ültek így mint a templomegerek, rágódva a kenyérmorzsákon. Engem, ha rólam és nővéremről volt szó, egyszerűen Klárának, testvéremet azonban a «szép» Landolinnak nevezték — ez családi nevünk. Isten tudja, hogy sohasem irigykedtem kitüntetett nővéremre. Szívemből örvendtem volna neki, ha jól megy férjhez; mert hát bizony neki sem esett jól, így az árnyékban ülni és nem

élvezni se harmatot, se napfényt. Nélkülözés és gond rossz szépítő szerek. Most már jó ideje, hogy senki sem beszél a «szép» Landolinról. Szomszédaink fiai, kik különben csokrocskákat vittek neki kisebb táncmulatságok alkalmával és mindig édes szavakat intéztek hozzá, sokkal jobb számolók, hogysem másutt ne néztek volna feleség után. S így a szegény teremtés még rosszabbul van mint én, mert ő megghiúsult reményekkel tépelődik, míg én kezdettől fogva sohasem ámitottam magamat.

Egy kis padhoz értek, mely terebélyes kőrifa alatt szorosan a part mellett állt. Itt a hölgy leült, az élénk beszédétől kimerültnek látszott; az ifjú azonban megállott előtte, háttal a holdvilágos, csöndes halmoknak, szemeit nyugodtan a nő lesütött pilláira szegezve.

— Mily szomorú mindaz, a mit ön nekem itt meggyónt! — mondá. — És mégis visszavonult élete miatt legalább a legszomorúbbtól maradt megóva, a reménytelen szenvedélytől.

— Hát olyan valami szomorú ez? — kérde a hölgy. — Igaz ugyan, hogy én, bármily különösnek hangzik, sohasem tudtam, mi az, a mit szerelemnek, vagy csak szerelmességnek neveznek. Kibe is szerettem volna? A kereskedelmi utazók, a kik időnként fészünkbe jöttek, még ablak-sétára sem méltattak, nem hogy körülményesebben foglalkoztak volna velem, a míg még hűgom kedvéért eljárta a mi előkelő «kaszinóbál-

jainkba.» A «szép» Landolint ők jobb' szerették. És én könnyen beletörődtem. Egy csomó érdekes könyvet szereztem, így azután előfordult, hogy igen benső viszonyba léptem valamelyik költött személylyel vagy az íróval magával. E szenvedélyek természetesen eleitől fogva reménytelenek voltak. De mégis jobban estek nekem, mint az a szürke, hideg közöny, melyben különben éltem és gyakran óhajtottam magamnak amolyan igazi szív-fájdalmat, valódi sebet, szépet, pirosat. Ha a meleg vér így kibugygyan, gondoltam, legalább érezzük, hogy egyáltalán van vér ereinkben s ha akár kiömlenék véle az élet is? Nem jobb-e így meghalni, mint unalomban és végelgyengülésben a nélkül, hogy igazán éltünk volna?

— Talán igaza van, kedves kisasszony. És mégis, ön még nem tapasztalta, bizonyos fájdalmak mint égnek, mint szaggatnak. Magam is, a mit erről tudok, szintén régi időkből való. Lehetséges, hogy most sem tudnám átélni a nélkül, hogy tönkre ne tegyen. Hja! ha mind így végződnek mint a mai szomorújátékban, hogy mind-egyik Ferdinánd a maga Luizájával együtt menne ki a világból! De azután így élni tovább, az egyik itt, a másik ott, egyik külön, a másik — de minek még gondolni is erre! Félbeszakítottam élettörténetét.

— Ön igen kegyes, hogy történetnek nevezi azt, a miben semmi sem történik, a melyben egyik fejezet ép oly színtelen mint a másik, csak

a tinta mind haloványabb, minél több lapot irunk le véle. De nem! hogy méltánytalan ne legyek az ismeretlen szerző irányában: egyszer mégis értünk egy igen érdekesítő bonyodalomhoz.

Egy nyugdíjazott kapitány telepedett le néhány év előtt városunkban, épen velünk szemközt. Azt mesélték felőle, hogy kénytelen volt szabadságot venni, mert embereivel rosszul bánt; mások meg azt mondták, mindenféle piszkos pénzügyek miatt. Elég az hozzá, a mi becsületes polgáraink nem igen akartak vele megbarátkozni s a mint ő ezt észrevette, szorosán az atyámhoz csatlakozott, ki igen örült az érintkezésnek egy tiszttel és egy művelt emberrel s füleit minden rágalom ellenében bedugta. Az új szomszéd átjött hát délutánonként, a beteg széke mellett egyik pipát a másik után szívta, játszotta az egyik hatvanhatos pártit a másik után és enyelgő módon udvarolt nővéremnek. Vagy harmincz évvel lehetett idősebb hugomnál. Velem, úgyszólván, semmit sem látszott törődni, a mi épen inyemre volt, mert az első órától fogva gyűlöletes volt előttem és meg kellett magamat erőltetnem, hogy csak udvarias is maradhassak irányában.

Képzelve el csak ijedtségemet, midőn atyám egy reggelen kijelenté, hogy a kapitány tegnap este, miután az ötödik pipát elszívta, megkérte kezemet.

Rendesen csak hármát szívott. De aznap

felmondott a gazdasszonya, ki hihetőleg nem bírta ki tovább a kemény és rosszindulatú embernél s ekkor az az ötlete támadt, nem jobban cselekednék-e, ha olyan gazdasszonyról gondoskodik, a ki nem mondhatná fel csak úgy mától holnapra a szolgálatot.

Én kijelentém a nélkül, hogy perczig is gondolkoztam volna, hogy én e kétszínű ember neje soha, de soha nem leszek. Atyám, ki engem jól ismert s tudta, hogy velem erőszakkal sem mire sem megy, eleinte szép szóval iparkodott rábeszélni. A kapitány jómodú és megjavítaná életmódunkat. Mikor én állhatatos maradtam, szörnyű dühbe jött és oly dolgokat mondott nékem, melyek szívemet örökre elválaszták tőle, bár eddig is gyöngeszálak kötöttek hozzá. Többek között szememre veté, mi régen vagyok már terhére, míg más leányok az én koromban atyjoknak már támaszát képezik. Hogy ő nem engedett el magától, bár elégszer kértem, azt hiába mondtam. Sokkal szenvedélyesebb volt, hogysen valami ellenvetésre hallgatott volna.

Azon éjjel közel voltam hozzá, hogy elhagyjam a világot. Azt hiszem, hogy még Istenben való bizodalمام sem tartott volna vissza, de nem volt bátorságom, hogy a kezem ügyébe eső konyhakést keblembe döfjem és enyhébb eszközöket, mérget vagy pisztolyt, nem tudtam keríteni.

Mikor másnap reggel ismét atyám elé lép-

tem, kinyilatkoztatám elhatározásomat, hogy tőle soha többé egy falat kenyeret vagy egyetlen krajczárt el nem fogadok, csak, hogy a feltűnést és a szóbeszédet kikerüljem, hajlékot a házában, s ezért is bért akarok fizetni. E naptól kezdve berendeztem iskolámat. Komolyan gondoltam arra, hogy inkább elmegyek, legszívesebben Amerikába. De ettől visszatartott a hugom iránti szánalom.

Ő is borzadt a kapitánytól, ki úgy bókkolt neki. Hogy miért mégis engem kért meg, csak úgy tudom magyarázni, hogy ő a hajdan «szép» leánytól nem tett fel annyi igénytelenséget és önfeláldozási képességet, a mennyit rabnőjétől megkövetelt. A szegény gyermek még szórakozott is volt és sokat végzett visszásan, mit aztán nekem kellett helyrehoznom. Most hogy kikoszoráztam, a kapitány mindinkább látszott kibékülni a gondolattal, hogy az ifjabbikat kapja meg; hugom pedig nem bizott magában, hogy támogatásom nélkül nem marad bátor és meg nem menekül a gyűlöletes házasságtól.

Én persze vittem annyira, hogy atyám félt tőlem némiképen. Többé nem avatkozott dolgaimba, iskolámat meghagyta nyitni s úgy tőn, mintha nem venné észre, mikor az első kis pénzösszeget, melyet házbérre szántam, asztalára raktam. Naponként jutott még egy órányi szabad időm, hogy neki szokás szerint felolvassak. De nem váltunk egyetlen fölösleges szót sem, imár két év óta.

Ön ezért talán rosszat gondol felőlem. Csak mondja ki nyíltan: egy leány, a ki atyjával mint egy félig idegennel képes bánni, gyalázatos, szívtelen, természetellenes teremtésnek tűnik fel az ön szemében. De hát én vagyok-e oka, hogy néhány idegen ember közelebb áll hozzá, mint saját leánya, hogy az én személyemnek, kivéve a mennyire kényelmére vagyok, perczig sem érezné híját, ha akár még ma sújtana le a villám, vagy egyéb módon szakadnék el tőle? Hogy milyen szomorú az, ha az úgynevezett természetes kötelekek lánczként nyomnak, senki sem érzi jobban nálam, s a legszomorúbb az, hogy apám, úgylátszik, éppenséggel nem érzi. Lát engem jönni és menni, mint egy bérelt cselédet; s gyakran csodálom, hogyan képesek emberek e nagyon kétséges érdemet, mely szerint másnak életet adtak, anynyira túlbecsülni, hogy azt oly jótéteménynek higyük, mely csak egy egész élet feláldozásával hálálható meg.

Nővérem még szerencsés. Nincs meg neki az a szerencsétlen szokása, hogy mindenben fönkadjon. A mióta a veszély a kapitánynyal elhárítatott — ép egy éve, hogy ismét elköltözött, mivel mindinkább kevésbé tisztelték — nővéremnek azóta, úgylátszik, semmije sem hiányzik. Sem üdv, sem szabadság, sem szerelem, de még régi hírneve sem: a «szép» Landolin. Ön értheti, hogy itt sincs támaszom és vigasztalásom s növendékeim, hiszen tapasztalásból tudja mennyi

igaz van a phrásisban, hogy az érintkezés az ifjúsággal ifjúvá és vidámmá tesz.

Az ifjú nem válaszolt. Még mindig mozdulatlanul állt előtte és a nő fölötte élénk arcjátékából kiolvasta a magyarázatot egyhez-máshoz, a mit elbeszélése homályban hagyott. Még mindig nem találta csinosnak az arcot és a rángó kis redő, mely gyónása alatt mindig mélyebbre ásta magát, a szájnak igen fanyar kifejezést kölcsönzött. S mégis, az egész személy mind élénkebben vonzotta. Beszédmódja, hangja és hozzá fejének mozdulatai, azt az érzést keltették benne, hogy itt egy oly lényre akadt, kinek elmondhatja legtitkosabb gondolatait, ki előtt feltárhatja egész, évek óta elzárt bensejét. Csak félt elkezdeni; hogy jutna reggel előtt a végére?

Mialatt az ifjú tépelődött, mit feleljen, a hölgy hirtelen felállt e padról.

— Itt az alvás ideje, — mondá. — Hallja? féltizenegyet üt. Vissza kell mennem a fogadóba; hallatlan mód' elcsevegtük az időt. De nagy hállával tartozom önnek, hogy oly türelmesen végig hallgatott. És aztán nem is olyan különös, mint a minőnek látszik, hogy egy embernek, kit először látunk és soha az életben többé, oly dolgokat mondunk, miket a legközelebbi ismerősökre a világ kincséért sem mernénk rábízni. Úgy van az, mintha fájdalomukat kiáltnók ki az ismeretlen, nagy világba, a melyet különben égi atyánkra bízunk ha imát küldünk hozzá, bár őt sem ismerjük kö-

zelebbről. S minthogy sohasem tudhatjuk, hogy imánk csakugyan meghallgattatik-e, egy idegen emberarcz, mely jóságosan s résztvevőleg tekint reánk, a változatosság kedvéért valóságos jótétemény. De most már menjünk haza, még pedig a legrövidebb úton.

Minthogy a hold a felhők mögé bújt s a táj hirtelenül elsötétült, az ifjú önkénytelenül karját nyújtá a nőnek, ki azt gondolkodás nélkül elfogadta s így haladtak előre a kerteken át a város felé. Kellemesen érintette a nőt, hogy az ifjú egy fejjel volt magasabb és nem kell tartania tőle, hogy kényelmetlenné válik, ha erős karjára támaszkodik. Most mégis kissé kimerültnek érzé magát a napnak annyi szokatlan izgalmától.

— Meddig marad még itt? — kérdé az ifjú.

— Még magam sem tudom. Bizonyos ügyben vagyok itt, melyet talán már holnap egyetlen látogatással elintézhetek, de lehetséges az is, hogy néhány napig fog itt marasztalni. Minthogy már úgyszólván végig hallgatott egy fejezetet életemből: lássa, az öreg gróf ott fenn a kastélyban a mint már mondtam, néhány hóval ezelőtt meghalt. Csak míg ő élt, volt biztosítva atyám részére a nyugdíj. Holnap személyesen egy folyamodványt kell átadnom, melyet atyám a fiatal grófhoz intézett s még élő szóval is iparkodnom kell rábirni az összeg további engedélyezésére. Szép egy megbízás olyan magam formájú nőre nézve, elképzelheti. Én a mellett voltam, hogy nővérem végezze ezt a dip-

lomata küldetést. De mivel már nem elég «szép», hogy ábrázatával hatást gyakoroljon s a mi egyébként okosságát és kitartását illeti, atyám nem sokat bízik benne — ő még mindig «a gyermek» s legjobb szeretné rövid ruhában járni — megint csak nekem kellett magamat föláldozni. Nem volt épen valami nagy áldozat. Néhány napi szabadság és más arcok, olyan az, mint mikor egy szegény kutya egyszer elszabadul a láncztól s erdön és mezőn át ugrálhat. Ép ezért semmi ellenvetésem sem volna, ha a fiatal grófi uraságok, mint útközben a vaspályán hallottam, jelenleg a fővárosban tartózkodnának, s csak néhány nap múlva várnák őket ide vissza. Szeretnék egyszer igazán ittasúlni üde légtől és szabadságtól s kényem-kezdem szerint futkosni, míg elfáradok, itt, hol minden fűt-fát ismerek és elfeledni, hány csöp víz folydogált el e város mellett a folyóban, mióta utolszor fürdöttem benne. De ön egészen elhallgatott. Mégis csak sokat csevegtem. Nos, ön maga az oka, az ön nagylelkű ajánlásával, hogy rajtam segíteni óhajt. Ha én örököltem volna örökségét, mit kezdenék most vele? Tíz év előtt, oh! akkor még életmentés lett volna!

— És mit kezdett volna akkor a pénzzel?

— Felét odaadtam volna atyámnak, a másik felével megszöktem volna, Franciaországba, Olaszthonba, vagy talán a tengeren át. Még elég fiatal voltam, hogy magamnak emberiesebb életet

teremtsek, mint az fészünkben lehetséges; sőt ha lett volna egy kis szabadságom, több szellemi erőm s mindenek előtt egy kis pénzem, elvégre elég csinos lettem volna, hogy egy türehető férjet találjak és boldoggá tegyek. Kevés az erényem, de még kevesebbek hibáim; lehet is velem nagyon szépen megférni, notabene, ha egyáltalán kellek. Sok nőnél a szeretetreméltóság, a miért feldicsérik, semmi nem egyéb, minthogy bírnak azzal, a mit kívánnak és valóságos ördögöknek kellene lenniök, ha mégis elégedetlenek és háládatlanok volnának. S beh kellemessé, lakhatóvá tudtam volna tenni a családi hajlékot, mely az enyém lett volna! De most már-már nem gondolhatok erre, a világ minden pénzével sem; s ép azért tudok oly nyugodtan beszélni arról, mi mindenre nem tartottam magamat képesnek.

Most, ha Isten elég kegyetlen még sokáig ily egészségben megtartani, a mint jelenleg vagyok, egy szép napon csak megülöm, huszonöt évi tanítói jubilæumomat, és a t. cz. szülők valami ajándékkal fognak megtisztelni, növendékeim tisztán mosott, ünnepi ruhában kardalt fognak énekelni és valami költeményt elszavalni, és ha még ezután tíz évig mesterkedtem, egyszer csak kivisznek oda, hol még más jó ember is kipiheni egy eltévesztett életet s a ki majd fejfámon «Landolin Klára» jólhangzó nevét olvassa, aligha tudja majd, milyen elégtelen, vén lány várja e

domb alatt a feltámadást s ezzel együtt élte rejtvényének megfejtését.

Mindezt a nő vidám hangon mondta el, szemei fénylettek, mintha a leggyönyörködtetőbb dolgokról beszélne, sőt még a kis redő sem rándult meg szája szegletén minden akasztófahumor mellett is, mely belőle sziporkázott. Az ifjú gondolta, e hölgy erős és nem köznapi lélekkel kell birnia, miután sorsának oly nyugodtan tud szemébe nézni. Önkénytelenül közelebb vonta magához a hölgy karját, mintha biztosítani akarta volna testvéries érzelmeiről.

A hölgy, úgy látszik, nem vette ezt észre.

— Nyugtalan éjtszaka vár reánk, — folytatá kis idő múlva. — Ha mindketten lakodalmiasabban volnánk öltözve, azt ajánlanám, hogy táncoljunk mi is a menyegzőn, melyet a *Három sisak*-ban tartanak; a zenét bizonyára meghaladni az egész házban s szoktak is mindig egy kis rögtönzött mellékbált rendezni. Ilyen menyegző, mint ez, azt hiszem, inkább tönkre mennék! Megnéztem az ifjú párt, közönséges pénzházasság ez, egy szegény rút aranyhalacska, melyet egy otromba csuka csak úgy kegyelemből elnyel még, miután már annyi sok más halat fölfalt és félig-meddig jóllakott. Mennyiszer tartottam magamat boldognak szegénységemért! Nagyobb megalázás nem érheti a leányt, mint mikor csupán pénze kedvéért veszik nőül. Az ellenkező, ha egy szegény szépség egy utálatos milliomosnak adatik

el, még félig sem oly lealázó. Itt legalább azt bizonyítja a férj, hogy érdekében fekszik a leány személye, ha talán ennek ép annyi ellenvetése volna a férfi irányában. Sem szépnek, sem gazdagnak lenni, ez talán a legjobb; itt minden kísértés ellen biztosítva maradunk és idegen lakodalmakon vagy lakodalmak fölött egészen gond nélkül lejthetünk egy tánczot.

Az ifjú vonakodva vallotta be, hogy ő egyáltalán sohasem tanult tánczolni. Még egy ideig beszéltek a házasságról és a nő azt kérde, hogy nem fogja-e most hirdetni az ujságban: egy fiatal ember, ki három-négyezer forinttal rendelkezik, ilyen meg ilyen élettársat keres. De az ifjú hirtelen komoly és csendes lett, a leány nem tudta, mivel sértette meg, mégis szemrehányást tett magának, hogy egyáltalán ilyen pajzán hangon beszélt s szintén némán haladt karöltve az ifjúval.

Így értek a fogadóhoz. Minden ablak ki volt világítva, széles jókedv töltötte be a ház minden zugát. A lépcsőkön ledübörgött a tánczene, és az ablakok rezegtek a keringő párok dobbanásaitól. Ezen kívül még rossz puncs, fris kalács és hervadt virágoknak édeskés illata is hatott le hozzájuk. Az utca a ház előtt egészen üres és sötét volt.

— Itt búcsút kell vennem öntől, — mondá a kisasszony. — Fogadja köszönetemet szíves kíséretéért s hogy annyi türelmet és érdeklődést tanusított egy egészen idegen személy iránt.

Aligha találkozunk többé. De gondoljon néha barátsággal a távolban élő pályatársra.

A hölgy kezét nyujtá és várta, hogy a fiatal ember valamit válaszoljon. De ez oly szórakozottnak látszott, hogy a nő furcsa kísérelését már-már kézszorítás és köszöntés nélkül otthagyni készült, mikor egyszerre a férfi karjai átkarolták és ajkán heves csókot érzett.

Már a legközelebbi pillanatban visszalökte és a kapualjba sietett. «Kisasszony! édes kisasszony!» hallá maga mögött kiáltani. De nem tekintett hátra és meg sem állott, míg az első emeleti lépcsőfokig ért; itt, a kivilágított folyosóban, a keringő tánczolongással szemközt, mely a nyitott szárnyajtón látható volt, néhány percze a rácsozathoz támaszkodott, hogy lélegzetet vegyen és felocsúdjék ijedtségéből.

Hogy is volt ez lehetséges? Ez a komoly, tiszteletgerjesztő s kissé ügyetlen ember — mily szellem szállta meg hirtelenül, hogy annyira megfélekedezett magáról? És mit jelent e csók? Nem volt-e egyéb mint furcsa megpecsételése különben sem egészen mindennapi találkozásuknak, oly testvériesen gondolva, mint a milyenek vette a nő mindazt, a mit az ifju mondott neki? Vagy regényes kalandnak nézte-e az egész éjjeli párbeszédet, melynek nem lehet pusztá kézszorítással befejeződnie?

Hisz ő neki oly kevés tapasztalata volt! Évek óta száját nem érintette férfajak. Hogy tud-

hatná, mily különbség van a fivéri és a szerelmes csók között? Bár — ha jól emlékszik — arcát kissé élénkebb tűz érintette, amaz ajkak nyomása hevesebb, vágytelibb volt, mint a mikor jó barátok vagy kollégák egymást köszönteni szokták. Érezte, mint lángolt arcán a szégyenpir — s még valami más érzelem, a mit önmagának sem mert bevallani. Hát mégsem volna olyan öreg és elvirágzott, hogy egy fiatal ember, a ki közelebről megismerte, ne tartaná érdemesnek egy könnyelmű vágyra? Talán csak úgy fellobbant benne, talán rösteli is már, hogy elragadtatta magát; de mégis *megettörtént, megettörténhetett!* Boldog elszorultság és titkos kéjnek zavart érzete hatotta át, még sokkal édesebben, mint mikor a valódi ifjúságban egy épen kivirult leány az első csók utóérzetét magával viszi a magányba.

Az ajtón át látta a nászvendégeket maga előtt keringeni, pár pár után és a nagy bögő akkorát bűgött, hogy a padló is megrendült alatta. A vőlegény és arája úgy látszik, már távoztak. A fiatal sógorság a nyoszolyóleányokat még vonszolta a termen át, az urak szépen fésült fürtjei össze-visszakuszálva, a hölgyek virágos fejdíszes siralmasan megbontva, de a pezsgő, úgy látszik, még élesztette a kedvet. Kimondhatlan egykedvű, majdnem megvető tekintettel nézett künn az idegen nő, kit senki sem nézett, a mellette zajló zsi-bongásra. Úgy érezte magát, mintha csak ő maga

volna igazi ünnepies hangulatban és elhagyottsága daczára boldogabb lenne, mint e báli szépségek. Ő szegény volt és sem fiatal, sem csinos, sem piperézett. És mégis, a nélkül, hogy tudta vagy akarta volna, rögtönözve aratott győzelmet egy oly ember fölött, ki kedvesség tekintetében bizonyára felér ezekkel a kikent-kifent fiatal nyárs-polgárokkal.

A kistermetű háziszolga, ki most még bizonytalanabban állt lábain mint azelőtt, egy teli puncscsészével jött fel a lépcsőn és felzavarta a nőt világfeledt merengéséből. Bizalmas hangon kérdezte, hogy nem akarja-e megkóstolni ezt az «izét,» bizvást ajánlhatja. A hölgy rövid szóval megköszönte és egy csésze théát rendelt szobájába. Azután lassan fölment a legfelsőbb emeletre és félreeső szobájába lépett.

A messze kinyúló háztető a holdsugarakat közvetlenül nem bocsátotta be, de a derült égbolt vízfényétől a nagy terem közepéig félhomály derengett, melyben minden tárgyat jól meg lehetett különböztetni.

Kis napernyőjét az asztalra dobta és azonnal a két ablak közötti tükör elé állt, a melybe még egynéhány óra előtt oly közönyösen tekintett. Most úgy volt, mintha elfelejtette volna arcvonásait és egészen újra kellene azokat megösmernie. Most első ízben nem volt önmagának visszatetsző. Mosolyogni igyekezett s azt találta, hogy fogai még mind fehérek és ajkai pirosab-

bak mint rendesen. Majd levetette kalapját és néhány tűt húzott ki a hajából, úgy hogy hajzata hátán aláomlott. Mégsem hamis e haj rajtam, gondolá. Lent a lakadalmas leányok között vajon hányan mondhatják ezt magokról? — Most megázta a fejét. Ha hajamat így két fonatba szabadon leereszteném, hat évvel fiatalabbnak látszanám. De a gyermekek otthon kigúnyolnának. Csak nagy városokban szabad úgy öltözködnünk, a hogy illik nekünk.

Azután az ablakhoz ült és letekintett a holdvilágos térre, át a csúcsfedelű magas házak picziny ablakaihoz, hol itt-ott egy lámpa égett és ébren volt még egy család vagy néhány magányos ember. Megint egy nap van mögöttök, gondolá a nő. Megérte-e a fáradságot? És holnap ismét fölkelnek, hogy tovább fonják jelentéktelen, köznapisorsuknak ugyanezen egyszerű, szürke fonalát, egyszerre elszakad és a szomszéd tovább szövi a magáét, mintha ez tartósabb lenne vagy mintha igaz gyöngyszemeket kellene ráfűzni. Így megy az már számlálatlan évek, századok, ezredék óta. A világ urának bizonyosan szüksége van e szürke szálakra nagy szőnyegében, hogy a tarka minták a színtelen háttérből jobban kiemelkedjenek. De a kit így tölteléknak használnak fel, annak mi haszna a művészies hímzésből?

Közben folyton felhangzottak a tánczene elnyomott hangjai. Nem bosszankodott a lármáért,

mely a házban uralkodott. Alvásra egyhamar úgysem gondolhatott volna. Csak szorosán álló ruháját vetette le és csupasz nyakára könnyű hendőt kötött, mely azonban szabadon hagyta a karokat. Kezeivel végigsimította karjait, mintha önönmagát akarta volna czirógatni. Alakja nem volt a legelhervadtabb, karjai nem a legteltebbek, de szépídomúak és igen fehérek. A zene ütemére tánczígálva mérte végig a hosszú szobát és szíve dobogott a szokatlan létérzettől és valami hirtelen titkos örömétől saját lényének.

Kissé megéhezett. Rendelni akart valamit vacsorára, de észrevette, hogy a csöngetyűhúzó le volt szakadva. Úgysem vehetném hasznát, vigasztalódott. A táncz zajában úgysem hallaná meg senki.

Ha a szolga felhozza a théát, még mindig megrendelhetem.

Utazó-böröndjében volt egy kis kenyere és némi nyalánkság, mit gondoskodó testvére a két órai útra reákényszerített. Ezt szedte ki és épen falatozni kezdett, mikor kopogtatást hallott az ajtón.

Azon hiszemben, hogy a háziszolga jött a théával, kiáltá, hogy «szabad», mialatt csak kendőjét igazította meg jobban. Az ajtó lassan feltárult, de mihelyt a belépő a küszöböt átlépte, mintegy lázas félelemben becsapta maga után az ajtót és gyorsan odalépett az idegen hölgyhöz, ki halkán fölsikoltott és pár lépésre hátrált, hogy

mintegy besánczolja magát az asztalka és a pamlag mögé.

Első pillanatra megismerte a belépőt, világos nyári öltönyét, szalmakalapját, sápadt kerek arcát. Az ifjú nem szólt mindjárt, kérő tekintettel feléje tárta kezeit és szemei esdeklően keresték a nőét. E hirtelen megrohanás a nőt is megfosztá a beszéd-től. Reszkető kézzel tapogatódzott az asztalon gyufa után, hogy világot gyújtson. Egyszerre eszébe jutott, hogy már nincsen teljesen felöltözve és jobban cselekszik, ha félhomályban marad. Térdei felmondták a szolgálatot, a pamlagra hanyatlott és csak végső megérőltetéssel bírta valahára az első szót kiejteni.

— Uram . . . megbocsáthatatlan . . . nem értem

— Kisasszonyom, — hebegé ez — könyörgöm, bocsásson meg . . . csak öt perczig . . . a mit tudatnom kell önnel, oly komoly és elodázhatatlan . . .

A hölgy ismét felegyenesedett. Megint kereste a tűzszerszámot és csakugyan felvillant közöttök kékes lángja a gyufának s nem sokára égett a gyertya.

— Csak azt hihetem, hogy ön is e fogadóban lakik s eltéveszté szobáját — mondá most már egészen magához térve és nyomatékos hangon a hölgy. — A mi még egyéb mondani valója is van, az holnap nappal is ráér.

Azt várta, hogy a fiatal ember mentegetődzve

visszavonúl. De ennek bizonytalan tartása egy szerre eltűnt. Csak egy lépést tett hátrafelé, aztán egy nagy szekrény ajtajához támaszkodva nyugodtan megállt és tiszteletteljes, de szilárd hangon szólt, mint az olyan ember, a ki elhatározásában nem egy könnyen ingattatja magát.

— Jól tudom kisasszony, hogy ez óra szokatlan; de a mit önnek mondani akarok, még inkább az; így egyik mentse ki a másikat. Én tán veszélylyel is járhat a késedelem; ki tudja, mi történik holnap velünk? Csak egyetlen börtönörömmel kell találkoznom, és visszahurczolnak a rabságba és a menekvést talán örök időkre eljátszottam.

Ne ijedjen meg, csak képletesen beszéltem. Nem vagyok megugrott fegyencz, mint ön egy pillanatig talán gondolta. Csak azon értelemben, mint a hogy ön rabnak nevezte magát, én is meg vagyok kötözve kezemen és lábamon, sokkal erősebben, sokkal keményebben persze, mint ön: az én békóim a húsba vágnak; én csak lereszteni bírom őket, nem levetni.

De üljön le kisasszony. Különben még jobban félek, hogy kifárasztom, bár iparkodom röviden végezni. Hisz remélhetőleg később lesz még időnk, minden átélt kínjainkat kölcsönösen elmondani. Óh, drága kisasszonyom, csak bocsásson meg, hogy egyáltalán merészkedtem . . .

ha ön tudná, milyen a belsőm e viharok . . . ez elfojtott gyötrelmek s e mellett nyugodt külsőt mutatni és vigasztalást nyújtani másoknak, kik félig sem oly nyomorútlak . . .

A hölgy kémlelve tekintett az ifju arczába, mintha legelőször szemlélné.

— Uram, ön nem az, a minek látszik. E ruha nem az öné . . . ön . . . *lelkész!*»

Az ifjú válasz helyett keblére csüggeszté fejét, s mereven tekintett a gyertyafénybe.

— Drága, drága kisasszonyom, — folytatá hosszú szünet után — ne ítéljen el, mielőtt meg nem hallgatott. Történetem rövid. Lelencz vagyok, gyermekkoromban egy jó lelkész házához vett és saját fiaként fölnevelt, később egy papnöveldébe adott s mikor fölszenteltek, egy grófi házhoz jutottam nevelőnek egy pár fiú mellé. Mint látja, nagyon köznapi história. Még az sem ritka, hogy egy húsz éves, elgémbereedett s örömtől megfosztott szolgájában az Istennek melegebb légkörben és bujább talajban mindenféle földi ösztön hirtelen kicsirázik és eget kér. Volt egy leány e háznál, ki egész más embereknek is elbódította a fejét, nem csak az ügyetlen nevelőpapnak. És a lány e ruha daczára nem volt oly érzéktelen a baj iránt, melyet előidézett, hogy a fekete ruhás papot egyszer s mindenkorra más fajtabeli teremtésnek tartsa, kinek nem tartozunk semmiféle emberi érzelemmel. Hogy rövidre szabjam, egy év múlva el kellett hagynom

a házat. Az érseket, ki nagyon a kegyébe vett volt engem s ki személyesen ajánlott a grófnőnek, annyira megkeserítette az, hogy szégyent hoztam reá, hogy büntetésül a legnyomorúttabb faluba száműzött, egy szeszélyes, teljesen elpóriasodott vén pap mellé egy segédállomásra. Itt bűnhődtem azután öt évig azon vétkemért, hogy egy szép, szeretetreméltó és fenkölt lelkű lényt szép és szeretetreméltónak találtam. Eleinte vigaszt találtam reménytelenségemben. Belétemettem magam ezen örök veszteség örvényébe, éjjelente újból föltéptem sebeimet és gyönyörködtem benne, mily szépen vérzenek. Teljesen ugyanaz, a mit ön oly irigyléseméltónak talált. És egy ideig csakugyan túl is tett engem helyzetem érzetén, viszonyaim undorító voltán. De végre behegedt a szakadás s mikor egy nap hallottam, hogy a grófkisasszony férjhez ment, alig volt erősebb a szívdobbanás, melylyel tudakozódtam, vajon ki vitte haza nőül.

Azóta úgy éltem, mint valami gályán s csak abban leltem örömet, hogy elképzelttem magamban, hogy az a mélabús lemondás, mely rajtam erőt vett, kéregként nő bensőm körül s végre el fogja fojtani bennem a szabadság minden izgalmát. Ön nem tudhatja, mit tesz az, bizonyos falvakban lelkiatyáskodni, az emberi durvaság, alávalóság és gyámoltalanságnak mily örvényébe kell pillantanunk, Nem csuda, hogy

sokan pályatársaim közül előbb-utóbb azokhoz lesznek hasonlókká, a kiket Istenhez hasonlóbbakká tenni a kétségbeesésig hiába iparkodtak. Nem bírjuk ki a szörnyű magányban, a hol az ember megint csak nincs magára hagyva. És sehol egy lélek, mely előtt feltárhatnók bensőnket, sehol egy barát . . . egy barátnő . . . oh és emellett még ifjúnak lenni és *tudni*, az örömek mily bő özöne kínálkozik az ifjúságnak, ha minden rendén van! Egyetlen egyszer gyóntam meg lelkem állapotát öreg plebánusomnak. Elhiszi-e ön, hogy ő egészen leplezetlenül figyelmessé tett községünk néhány menyecskéjére, kik férjeikkel hadi lábón élnek? Azóta nem jött ajkaimra egyetlen panaszszó sem. De annál égetőbben mart befelé; voltak napjaim, midőn azt hívtén, hogy nekem is, mint azt iszákosokról mondják, belülről kifelé terjedő önmegegetés következtében kell elpusztúlnom.

És most a végére érünk. Az öreg gazdasszony meghalt, a lelkész egy fiatalabb személyt vett a házhoz, elég szerencsétlen voltam, hogy kegyet nyertem e teremtés szemében, és miután kereken kimondtam, hogy nekünk egymáshoz semmi közünk, halálos gyűlöletre gerjedt ellenem s legszívesebben kitúrt volna a helyemből, ha büntetési időm — Isten tudja, mily hosszúnak van kimerve — már lejárt volna. Most már magam lakom, nem étkezem többé a paplakban, de egyebekben minden a régiben van, bennem és körül-

löttem sivár pusztaság . . . és kísértetek, melyek zaklatnak mint szent Antalt, csakhogy én nem vagyok se szent, se aggastyán. Oh, Istenem, ha tudnám önnek lefesteni . . . de nem, ön maga sem boldog, minek terhelném szívét idegen nyomorúsággal!

A székre dobta magát, mely az ablaknál állt és merően tekintett a holdvilágba. A hölgy nem tudta, mit gondoljon az ifjú elnémulásáról és nyugtalanítani kezdte az, hogy ő úgy minden felszólítás nélkül helyet foglalt nála és az ő jelenlétét felejtteni látszott.

— Igazán sajnálom, — mondá végre. — Ön majdnem még emberietlenebbül él, mint én. De hogy mindezt elmondja nekem, miért választotta e késő éji órát . . . miért nem hagyta holnapra? . . .

Az ifjú felugrott és ismét a hölgy elébe lépett.

— Kisasszonyom, — hebegé gyorsan — legyen még tíz perczig türelemmel . . . nehezemre esik . . . már látom . . . hogy ne látszassam ön előtt eszelősnek . . . talán már félig-meddig az is vagyok . . . a ki bizonyos dolgokon nem veszti eszét . . . hiszen ösmeri a mondást . . . no, én már sokat is vesztettem, de még talán nem mind. Még felgyógyúlhatok, valaminthogy az ön állapota sem egész reménytelen és *ha van* Gondviselés . . . bocsássa meg ezt a «ha» szót, de gyakran közel voltam ahhoz, hogy Isten létét kétségbe vonjam! . . . Nos, ő most ujját nyújtja

s nem fog haragudni, ha megragadom az egész kezét. Égi fényként cikázott át agyamon . . . már az imént, mikor a folyó mentén sétáltunk . . . és aztán . . . önnek minden szava megerősítette hitemet . . . és ha most eszembe jutott, valami véletlenség ismét meggátolhatja a menekvést . . . büntetésre méltó tolakodásnak tartja-e ön, hogy az illemszabályok ellen vétettem s kopogtattam itt önnél, nem törődve azzal, mit gondolhat a pinczér, midőn az ön szobájának számát megkérdeztem tőle?

A nő irúlt-pirúlt. «Istenem, — mondá — erre még nem is gondoltam. Valóban . . . hogy is tudott szobámra találni? És most . . . most az egész házban tudják, hogy itt van nálam . . . most . . . oh ez gyalázatos, kegyetlen, ez menthetetlen . . . így bűnhődöm bizalmamért, részvétemért . . .»

Felállt és kezébe vette a gyertyát. «Vagy elhagy tüstént, vagy én vagyok kénytelen távozni szobámból . . .»

Az ifjú útját állta s szelíd kényszerrel megragadta a hölgy kezét és ismét visszavezette a pamlaghoz.

— Ne tegye még rosszabbá, drága kisasszonyom. Csendesüljön. Az ember, kitől tudakozódtam, alig volt eszénél, nem tudta az ön nevét, melyet megneveztem, csak annyit, hogy egy kisasszony érkezett az esti vonattal és ezt a szobát foglalta el. Engem ép oly kevésbé ös-

mert, s ha holnap mámorát kialudta, semmi sem fog tudni e késői látogatásról. Én, min ön bizonyára már gyanította, rokonom ruhájában vagyok s mivel kedvem támadt a színházba menni, mit e szigorúan vallásos vidéken nékem mint lelkésznek nem lett volna szabad tennem, pilisemet elrejtettem úgy a hogy az öreg egy kis parókája alá. Mikor öreg rokonomnál egészen elhagyott lakásán ezen átöltözködés eszközöltem, még nem gondoltam, mily messzire fog ez engem vezetni. De már a színházban, mikor a költő lángszavai lelkembe hatottak, meg erősült bennem a gondolat: meg kell kísértene a menekülést — most vagy soha! És aztán meg ösmertem önt . . . megint egy emberélet, s mely veszendőben, elárvultan minden boldogságtól, megint egy erős, élni vágyó lélek, hogy egy sivatagban epedjen el . . . és ekkor megszólal bennem egy hang: mentsd meg őt is! E nemes bátor, büszke leányt, ki elutasította segélyedet mert pénzzel rajta segíteni nem lehet, mert szerelem után vágyódik és oly lélekre, mely őt meg értse, mely rokon és egyrangú vele . . . oh drága kisasszonyom, hogy én oly némán haladtan ön mellett, csak azért történt, mivel túlerősen háborogtak szívemben az érzelmek s én végtére másképp nem tudtam fellélegzeni, minthogy karjaimmal átöleltem önt s megcsókoltam ajkait. Nem volt ez vakmerő, könnyelmű kiero szakolása az olyan édelgésnek, a mely sérthetné

az ön lányi büszkeségét, búcsú sem volt, sőt inkább az én értelmemben, melyet ön persze nem is sejthetett, halk, de nagyon komoly fogadalom, hogy önnek szentelem életemet, hogy önt és magamat meg akarom menteni, megmenteni az életnek, a szabadságnak, még pedig habozás nélkül, rögtön, ebben a pillanatban, ha ön elég bátorságot és bizalmat érez hozzám, most, midőn tudja, ki áll ön előtt!

Egészen közel lépett a hölgyhöz és meg akarta ragadni a kezét; orczái égtek, sötét, ábrándos szemei lázas feszültséggel voltak a nőre szegezve.

A kis ráncz a hölgy szája szélén alig észrevehetően megrándult.

— Ön örült! — mondá halkan. — El akarja velem hitetni, hogy szerelmes lett belém? Menjen! Olyan balgának csak ön sem tart, hogy önt így nyakra-főre elbűvöltem. Ha valami Robinson-szigetén találkoztunk volna, ön az egyetlen férfi, és én az egyetlen nő, végtére mégis elhinném, hogy egymásnak vagyunk teremtvé, vagy legalább egymásra utalva. De bárhová is menekülnénk . . . hacsak épen őserdőbe nem . . .

— S miért ne őserdőbe? — szakítá félbe az ifjú, mégis megragadva a hölgy kezét, melyet ez hiába iparkodott tőle elvonni. — Nem értem önt. Mért ne szeressem? Nem szeretetre méltó-e? Biztosítom, hogy soha sem találtam női lényt, még a falura való száműzetésem előtt sem,

mely ily csodás hatást gyakorolt volna reám. Ön olyan furcsán mosolyog, a grófkisasszonyra akar emlékeztetni. Istenem, az amolyan első szerelem volt, balga és nem eszmélkedő, mint a milyenek azok rendesen. Ő fiatal volt és szép, én naponkint láttam és tiltott gyümölcs volt ifjuságom paradicsomában. Most — nem egészen másként van-e most? Ön már nem fiatal, a mint mondja — én is éltem és szenvedtem. És mi lelki rokonok vagyunk, ugyanazon türhetetlen szolgasors alatt szenvedünk és ugyanazon menekülési úton találkozunk. De ne, ne többet erről! Nem csupa kényszerűségből kapaszkodom önhöz. Ki gátolna abban, hogy örökségemmel magam álljak odább, hogy megkeressem őserdőmet és elfeledve és nyomaveszetteen szabad emberként elülről kezdjem életemet? De nem mehetek ön nélkül; karjaim közt tartottam egyszer és örök ürt éreznék, ha ön nem keresne mindenkorra menedéket keblemen. Ön nem ismeri úgy magát, mint a hogy én ismerem. Arczát, termetét, egész lényét évek során egy kis fészek vak, elhomályosult tükrében nézte. Higye el nekem, még elég fiatal, még elég bájos, hogy egy férfit szerfölött boldogítson, ha rászánja magát, hogy egészen az övé lesz, megoszt vele örömet és bánatot a halálig!

A fiatal ember nem láthatta a nő arczát, mialatt e szavakat gyors áradatban kidadogta. A hölgy állát mélyen a nyakkendőjébe temette,

fogait feszesen egymásra szorítva, lecsukta szemeit. Az ifju csak azt vehette észre, hogy néha borzadás futott végig a nőn és a kéz, melyet az övében tartott, hideg volt és verejtékes.

Lehajolt hozzá; mielőtt tudta és akarta, a hölgy lábai elé borult, megragadta másik kezét is és arczába iparkodott tekinteni. — Klára — szólt csengve, — bántottam önt? Ön hallgat — nem akar felőlem tudni semmit.

A hölgy hirtelen elvonta kezeit és türelmetlenül félénk mozdulatot tőn, mintha el akarta volna taszítani magától az ifjut. De ez kebléhez szorította a leány térdeit és ott maradt, a hol volt.

— Mit művel? — kiálta fel végre nagynehezen a nő. — Keljen föl — ön nincs eszénél — ha valaki jönne — ha így előttem térdelve talál-nák — önt, egy papot — oh Istenem, hát nem tudja, hogy ez mind lehetetlen, a mit itt mondott, tizszer, ezerszer lehetetlen? Borzadok öntől — hát még mondanom is kell? — nem mintha gyűlöletesnek vagy talán épen megvetendőnek talál-nám — ehhez felette sok szánalmat érzek ön iránt — de ki mentheti fel önt fogadalmától valaha? El tudja-e rejteni lelkiismeretét is mint nyirott fejét? És a halálos bűn, a melyet el akar követni — kiért akarja elkövetni? Egy elvirág-zott, szegény teremtésért, ki öregebb önnél, bártortalanabb, reménytelenebb is, a kit nagyon is rövid idő multán már nem fog érdemesnek tar-

tani a vétkezésre! Menjen haza és aludja ki ez örült ötletét. Meg vagyok győződve, hogy holnap napvilágnál önmaga előtt is érthetlen lesz, hogy esett e kalandos mámorba.

Az ifjú meg sem moczczant. A nő érezte forró lehelletét a térdein. A vér mind rohamosabban tolult szívébe. Alattok zúgott-zengett a tánczene.

— Csakugyan — mondá az ifjú egyik kezével megtörölve homlokát, — valami tébolyfélének kell lennie, mi most belőlem szól s épen ezért minden azon múlik, hogy *tüstént*, még ez éjjel tegyük meg azt, a mi mentésünkre szolgálhat. Ha, amint mondja, holnap világos nappal a mámor elpárolgott, talán megint gyáva és gyenge emberek vagyunk és nyakunkat ismét a járom alá hajtjuk. Bizonyos dolgok csak úgy sikerülnek, ha nem vagyunk teljesen ép eszünknel. De ne féljen semmitől. Lássá, egész szabadon bocsátom — felkelt a padozatról, a hol feküdt — és most határozzon. Félegykor megy itt keresztül az éjjeli vonat, holnap reggel Lipcsében lehetünk, este Hamburgban. Pénzünket magammal hordom, minden egyéb az úton kapható. Önnek bizonytalan időre van engedélye, nekem egy hétre. Előbb tehát senki ember fia nem törődik velünk. Jöjjön. Ön, a mint látom, még ki se csomagolt. Annál jobb. Egy óra múlván már útban lehetünk a szabadság felé.

— Én nem gátlom önt — felelé rá tompán a

hölgy. — Tegye meg mind, a miért felelhet és én minden jót kívánok az utra. Én — hát azt hiszi, hogy én kötelességeimet oly könnyen veszem mint ön? Ha ketten ugyanazt teszik, nem ugyanegy az, ilyes mondást hallottam valamikor. Ön könnyelműebb mint én, ön talán többre fog menni ezzel, de én nem tehetem magam mássá mint vagyok, most már nem. A nyomás sokáig megbénította szellemem rugékonyságát, kicsinyes vagyok, aggodó, ónsúly lennék az ön lábain; mindig mondaná valami bennem: te nem vagy arra alkotva, hogy a nagy világba szaladj, mint egy cigányasszony, te szegényes kisvárosi nő vagy, ott kell élned: mit keressz te Amerikában? Semmit sem tanultál, csak lánczokat hordani; most elfog a honvágy börtönöd felé — úgy kell neked.

A hölgy az ablakhoz lépett s párszor mélyen fellélegzett a hűvös éjtszakában. Aztán megint hirtelen megfordult.

— Még mindig itt van? Még nem értett meg? No lássa, mily kevésbé illünk mi ketten egymáshoz. Föltesz olyat rólam, hogy én megszököm önnel, hogy aztán atyám hasztalanul várja a gróf feleletét s a ki utóvégre szökésemet használná ürügyül, hogy egy oly embertől, kinek leánya csavargónő, megvonja a segítséget. Utoljára mondom: hagyjon magamra. Én meg tudom becsülni, hogy ön ilyen ajánlatokkal lépett elé, ön a maga nemében nemes férfiú, csak túlzó és

nem ismeri a világot. Talán — az ön helyében — ámbár nem értem, miért épen engem választott ki.

— No jó! — szakítá félbe az ifju, — Én most elhagyom önt, kisasszony. De csak azon föltétellel, hogy ez nem utolsó szava. Holnap déltájban megint eljövök, akkora mindent jól átgondolt és közli velem határozatát. Ismétlem, ha makacsnak és bolondnak mond is: ön nélkül én nem szököm meg. Nem tudnék örülni szabadságomnak, ha önt itt hagynám. Gondoljon felőlem, a mit tetszik, én szeretem önt, s ha nem akar az enyém lenni, nagyon közömbös rám nézve, továbbra mi lesz velem. Tehát holnap, úgy-e?

Oly komoly és őszinte arczczal állott előtte, hogy a hölgy meg nem állhatta, hogy bucsuzóra ne nyujtsa kezét, melyet az ifju tiszteletteljesen ajkához emelt s mindent meg ne igérjen, a mit ez kért.

Aztán magára maradt.

* * *

A hölgy egész éjjel nem húnnya le szemét. A lakodalmi zaj rég elhangzott, a házban mindenki világos kiviradtig aludt, de fenn a tető alatt az utolsó szobában ült egy nyugtalan, szegény teremtés karszékben az ablaknál és tágra nyilott szemekkel tekintett az égre, míg az a hajnali derengés minden árnyalatán átmenve lassan-

lassan teljes napfénynyé világosodott. Csak ekkor vetette magát az ágyra. Úgy látszott, mintha küzködő bensejével már tisztába jött, vagy legalább fegyverszünetet kötött volna. Mert daczára az ablaka alatt zúgó élénk piaczi zajnak, mélyen elaludt és két óra alatt csaknem teljesen helyre-pótolta a mulasztást.

Mert mikor felkelt és a tükör elé állt, maga is elcsodálkozott nem álmatag arczán és derült szemein. Még pir is volt az arczán és a kis redő az alsó ajka szélén egészen elsimult. Lassan és gondosan öltözködött, többféle fésülködést próbált meg és végre elhatározta, hogy vastag két fonatját hátul szabadon leereszti. Ép így sokáig tartott, míg elhatározta, melyik illenék neki jobban a két ruha közül, melyet podgyászában magával hozott. A selyem ünnepi ruhához nagyon nyárias volt a mai nap. Maga sem tudta, miért is hozta magával. Kérő látogatáshoz nem is illik az olyan díszruha, ha meglehetősen kopott is. Kisvárosiasnak és balgának tünt fel előbbi véleménye, hogy egy fiatal grófnál teendő látogatáshoz okvetlenül díszbe kell öltözködnie. Így hát a világos mousselin ruhát választotta, a pillangókkal és kis indákkal díszítettet, mely egy kissé ódivatú volt ugyan, de mégis jól illett neki, kivált, ha fekete szalagos nagy szalmakalapját is öltette.

A házi szolga, kivel a folyosón találkozott, elcsodálkozó mozdulatot tőn, mintha a könnye-

dén tovalebegő kisasszonyban a tegnapi szürke, egyszerű nőszemélyt alig tudná felismerni. A hölgy természetesen észrevette ezt és az önkénytelen bók titokban jól esett neki.

Igy haladt a piacon át a várhegy felé.

Egy fél órával később egyik mellékutczából egy fiatal ember jött ki, ki a *Három sisak* vendégfogadóval szemközt megállt és a túlsó oldalon egy régi ház kővezetének árnyékából a fogadó legfelsőbb ablakait vette élesen szemügyre. A két utolsó ablak a tető alatt, a melyekre különösen nézett, zöld redőnyvel volt elzárva. Nem maradt hát sokáig ki nem elégitő kémhelyén, hanem elhatározta, hogy délig az időt a várdomb alján fekvő ligetben tölti.

Az ő külseje is a tegnapi estéhez képest megváltozott. A feszes, rövid és majdnem nevetséges örökölt ruha helyett kényelmes, egyszínű nyári öltönyt viselt, melyet készen vett egy ruhás boltban, a nyaka köré fekete selyemkendő volt kötve, hosszan lecsüngő csücskökkel. Sokkal tetszetősebb volt mint tegnap, a leányok utána néztek, de ő se jobbra, se balra, hanem telt ajkait erősen összeszorítva nyugodtan maga elé tekintett.

Gondolatokba merülve jó darabot haladt így felfelé a gyengén emelkedő várhegyen, midőn hirtelen az öröm és meglepetés hangos felkiáltásával föl kellett pillantania. Az, a kire épen gondolt, szembe jött vele a keskeny gyalogúton az árnyas fák között s őt oly vidáman és elfogulatlanul kö-

szönte, mint a hogy nem is remélte. A nő, úgy látszik, örömét lelte abban, hogy az ifjú őt nagy szemekkel tetőtől-talpig végig méri, mint valami egészen új ismeretséget. Ámde a fiatal ember egyetlen egy bókoló szót nem mondott előnyös változásáról és a hölgy is elhallgatta megjegyzését, hogy milyen szépnek tetszett neki az ifjú a jobban testhez álló ruhában. Ezt félenksége tartóztatta, hogy karját felajánlja a hölgynek és kissé pirulva kérdé, hogy aludt és mikor a hölgy mosolyogva azt válaszolta: Egész éjjel fél órát sem! — elnémult s szórakozottan és mélázva haladt mellette a várhegyen lefelé.

A nő azonban barátságos és beszédes maradt, s elmondta, hogy látogatást tett a jelenlegi vár-felügyelőnél, hol az uraságok visszajöveteléről pontosabban tudakozódott; ők bizonyára csak öt-hat nap múlva várhatók vissza. Mikor ez az ifjút még inkább elkedvelenítette, másra tért át és kérdezé, mivel töltötte el a reggeli órákat.

Boldogult rokona lakásán volt, ugymond, és mindent megszemlélt, a mit az ingó vagyomból magával vigyen. Egy házberendezésből, melyet a boldogult sok év előtt, mikor nősülési szándékai voltak, hozatott, még a java, miután az egész dologból semmi sem lett, használatlanul, sőt kibontatlanul hever a szekrényekben, asztal- és ágyneműek, evőszerek és konyhaedény, minden oly bőven és jó minőségben, hogy egy fiatal háztartást pompásan lehetne vele berendezni. El is

kezdte a házberendezést «minden eshetőségre» — mint újabb pirulással mondá — egy pár erős ládába csomagolni, egy másikat az elhunytak könyveivel megtölteni. Mi történjék a butorral — vajon magával vigye-e «az ember» vagy jobb lenne-e túladni rajta — utóbbi persze nehézségekkel járna, ha nem lehetne személyesen elvégezni. Mindezt különben félig gépiesen tette, csak épen, hogy az időt elölje. Ki törődik a régi zsibárúval? A vándormadár mindenütt berendezheti fészket, a mint épen kell neki és ehhez nem hurczolja magával a szalmaszálakat át a tengeren.

E nyilatkozatára kétségkívül azt várta, hogy a nő a földologra térjen, s miután a gondolkodási idő letelt, közli majd vele elhatározását. De mintha célzásait nem akarná elérteni, ismét egész közönyös dolgokról csevegett a hölgy s minthogy észrevétlenül kiérték a városból és egy korcsmához közeledtek, mely a várhegy és a folyó között elterülő erdős halomsor alján feküdt, a hölgy azt ajánlotta, hogy abban a kertben, melyet még a régi időkből ismer, együtt ebédeljenek. A ház akkoriban híres volt jó konyhajáról és hihetőleg nem vesztette el teljesen a régi hírnevet.

A fiatal ember mindenbe beleegyezett, mit a hölgy kívánt és akart. Úgy látszik, az éjen át szerepet cseréltek, a férfiú félénk lett, a nő bizalomteljes és vállalkozó. S mindkettőnek jól illett

a csere. A férfi szelid, ifjú arcza, mialatt szemei a visszatartott tüztől fénylettek, sokkal szebb volt most, mint a kalandor felizgatott mozdulataival, melyek tegnap éjjel a nőt annyira megijeszték. És nagyon érthető, hogy a leány arcza is a már régen nem gyakorolt nevetéstől megint ifjabb, majdnem üde, szép lett.

Beléptek a még teljesen elhagyatott kertbe, a legárnyékosabb lugasok közül kiszemeltek egyet és megrendelték ebédjüket a korcsmárosnál, ki nem igen tudta hamarjába, hogy viselkedjék e furcsa párral szemben. Tikkasztó hőség volt és a rózsák erős illatot árasztottak. A hölgy azonnal letette kalapját és az ifjú csak most látta, mily finom formájú a feje, melyről alácsüngtek a hajfonatok. De egyetlen szóval sem árulta el, hogy a nő ma még sokkal jobban tetszik neki, mint tegnap. — Vajon nem teszi-e le ön is kalapját kérdé a hölgy? de mikor az ifjú némán fejét rázta, egyszerre elpirult. Megértette, hogy világos nappal szégyenkezik boldogult rokonának parókájával mutatkozni.

Ebédeltek. A pár hónap óta özvegy korcsmárosnak tizenkét éves lánya szolgálta ki őket. A cselédlányok mind a szénagyűjtésnél vannak, mondta a korcsmáros, hogy kimentse a felszolgálás hiányait. A gyermek szürke ruhát viselt és fekete szalagot a nyakán; okosság sugárzott a szemeiből. Midőn Klára egyszer odanyújtá boros poharát, hogy igyék, hirtelen könny csordult a sze-

méből. Sokáig kénytette magát, míg megmondotta, miért sír. Édes anyja is mindig így nyújtotta neki poharát! mondá a szegény teremtés és gyorsan kifutott a lugasból, nem is mutatta magát többé.

Ez kis időre egészen némává tette a kettőt. De Klára csakhamar új beszélgetést kezdett s oly okosan és vidáman tudta folytatni, hogy félénk társa gyorsan fölengedett. Hitével és hitetlenségével kezdte, hol az ifjú aztán elemében találta magát. Különös, hogy mindkettőjük körülbelül ugyanazon kételyeket hordták bensejökben és ugyanazon módon iparkodtak túlseni rajta. Annyira belemélyedtek ezen theologiai vizsgálódásokba, hogy nem vették észre, mint halad az idő, hogy a dél délutáná lett és a kert városi kávézó vendégekkal megtelt, kik meglepett pillantásokkal haladtak el a vadszőlő-lugasban élénken vitatkozó pár mellett. Csak a közeli tekepályán gördülő golyók zaja ijeszté fel őket.

— Késő van már — szólt Klára. — Mit tegyünk most? Csak most érzem, hogy az éjjel nem aludtam. Végre is jó lesz egy kis délutáni álmom, máskülönben nem tudom, hogyan birom ki estig.

— A korcsmárosnak bizonyára van egy csöndes, hűvös szobája, hová ön visszavonulhat. Mindjárt tudakozódunk.

Az ifjú kiüríté poharát és kilépett a lugasból. Tartása szabadabb és biztosabb volt, mint mikor

délelőtt a hölgygyel találkozott, megfogta karját, mintha ez magától értetődnék és a kíváncsian feltekintő csoportok között a kis asztalkák mellett a ház felé vezette.

A korcsmáros a felső emeletre kísérte őket és egy szobát nyitott ki, mely nem nyílt a kerti oldalra. A gesztenyefákon keresztül láthatók voltak a város tornyai és háztetői valamint a kastély egy része.

— Itt nem fogják háborgatni az uraságokat — mondá az ember és gyorsan vendégeihez lesietett.

Egymás mellett álltak az ablaknál, még mindig karöltve, a mint feljöttek.

— Hűvös van itt — szólt a hölgy kis várta és könnyedén borzongott. Keze csendesen kisíklott az ifjú karjából, végigsimította homlokát, miként ha ködöt akart volna eltörölni szemeiről.

— Mily különös az élet — mondá azután halkán. — Onnan felülről ifjúságom tekint reám s én itt állok és úgy tetszik nekem, mintha az egész közbeeső idő kitörültetett volna életemből, mintha még ugyanazon szemekkel néznék a világba mint akkor a várhegyről. De ezek igazán gyermekes gondolatok.

— Klára — szólt most az ifjú alig hallhatóan, — ön még mindig adósom a felelettel tegnap éjjel tett kérdésemre. Vagy válasznak vegyem-e azt, a mit ön az imént mondott?

Megragadta a hölgy kezét, ez megint veritékes és hideg volt mint tegnap este, de látta, hogy orczái pirban égnek.

A hölgy elfordítá tőle tekintetét, ki az ablak előtti fák zöldjébe.

— Tudja-e ön, mit hallottam ma a kastélyban? Én csupán a fiatal uraságok visszajövele után akartam tudakozódni és csak úgy odavetve kérdezém, mily álláspontra helyezkedett a fiatal gróf atyja hivatalnokaival szemben. A várfelügyelő neje, ki bizonyára észrevette, mi hozott engem ide, azonnal azt mondotta, hogy a fiatal gróf úr mindent a régiben akar hagyni. Ő már látta is jövő negyedévi nyugdíjunk utalványát. Ha egyebet nem akartam itt, egész nyugodtan hazautazhatom. Most már értheti, miért vagyok ma annyival vidámabb, mint tegnap.

Az ifjú megszorítá a hölgy kezét, mintha ezen vidámságért különös köszönöttel tartoznék neki.

— És most? — kérdezé susogva.

— És most — most sincs sokkal máskép mint tegnap, csak egy, mit titokban föltettem magamban. Esztelenség, dőreség mindenesetre és az marad is és bizonyosan meg is bánja legalább *egyikünk*. De nem hiába lesz az ember még egyszer fiatal, ha akár csak huszonnégy órára is. Ne higye ám, hogy már annyi eszméletem sincs, miszerint igen jól ne tudjam, milyen vakmerő személy vagyok, hogy kérdésére nem felelek

«nem»-mel. De az a nagyon is ismert élet, a melybe vissza kell mennem — ezerszer inkább borzadok tőle, mint minden ismeretlentől, melybe ön csalogatni akar, ha nyakamat törném is vagy szívemet. Éjfélkor, úgy-e, indul a gyorsvonat? Ha még pár óráig aludtam itt ön bennem egészen kitartó útitársat fog találni.

Az ifjú visszavonta a nőt az ablaktól. A szoba közepén álltak egymással szemben.

— Csak *úti*-társat? — rebegte. — Nem többet?

Nem kapott feleletet. Közelebb vonta magához a hölgyet, ez egy pillanatig ellenkezett, azután akaratlanul az ifjú karjaiba omlott.

* * *

Tíz nap múlt.

Hamburg utczáin egy pár sétált, mely után nem egy szembejövő nézett, habár külsejük egy kikötővárosban, mely az exotikus jelenségektől csakúgy hemzseg, különösen nem tűnhetett föl. Legkevésbé a csinos fiatal ember szalmakalap-pal és szürke nyári öltönyben, telt, élénk piros arcza sűrű fekete szakáll által félig beárnyékolva, mely közül sötétpiros ajkak és fehér fogak pajkosan nevetgéltek. Társnőjének külseje már furesább volt, világos mousselin ruhája kelmére és szabásra nézve egy régi kirakatbeli ruhához hasonlított, fekete szalagos kalapja fél tuczat évvel maradt a divat mögött. De ezen kisvárosi ócska-

ságnál még jobban szemet szúrt a hangulat és a magatartás ellentéte, melylyel a kettő egymás mellett haladt.

A fiatal ember kalapját egy kissé mélyen a nyakába vetette, úgy hogy magas fehér homloka a hajtővig szabad volt. Nagy és lassú léptekkel ballagott, mindenhova vidám, élénk pillantásokat vetve, mint egy diák a szünidőben, a ki kirándulást tesz és a világot olybá nézi, hogy melyik részét volna legjobb zsebre vágni. Valahányszor valami csinos vagy új ötlött a szemébe, nevetett, nevetése rövid, kiválóan elégült volt, mint oly embereké is szokott lenni, a kik valami jó borból épen eleget öntöttek a garatra, hogy öt érzéköknek úgy a hogy urai maradjanak, de már közel járnak hozzá, hogy összezavarjanak álmot és valóságot, mit némely vidéken azon barátságos kifejezéssel szoktak jelölni, hogy «jó félben vannak». Pedig ő nem ivott csak egy szerény fél üveg medocot, melyből társnőjére is rátukmált egy pohárkával. A fény, mely szemeiből sugárzott, az ifjúság, szabadság a kalandvágy mámor volt, melyet annál kevésbé lehetett visszafojtani, minél keserűbb volt vala a nyomás, mely alatt mindez a huszonhét évig epekedett.

Sokat beszélt és hangosan s élénken gesztikulált hozzá jobb karjával, míg hölgyét balján vezette. Azt nem vette észre, hogy a hölgynek fáradságába kerül, vele lépést tartani. A nő mindig lehorgasztott fővel járt és kimerült arca

aggodalmasan tekintett fel, ha a fiatal ember megállott egyszer-másszor, hogy megmutasson valamit egy kirakatban, a mi feltűnt neki. Annál kevésbé akart illeni a két hosszú hajfonat, mely lányiasan lecsüngött a hátán, bátortalan, öreges külsejéhez.

— Nézd csak e szép kék ruhát! Milyen selyemfényű s mégis csak húsz tallérba kerül. Megvegyem neked, Klára? Jól illenék neked.

— Azt hiszem, gúnyolódol, Józsi! Az én arcom-színéhez! És aztán tudod, hogy nem akarom, hogy bármít is ajándékozz nekem. Úgy sem bírom el e gondolatot, hogy még oly soká kelljen a te költségeden élnem, míg *oda át* leszünk és én magam megkereshetem a kenyeremet.

— A te dőre előítéleteid! — nevetett az ifjú jóízűen. — Nem tartozol-e hozzám, mint én hozzád? Ha már össze lennénk adva, lehetne-e akkor valami ellenvetésed vagyonközösségünk ellen? Különben — a mint akarod. Talán Amerikában egy tanítónő nem kelthetne annyi bizalmat kék ruhában, mint feketében vagy szürkében.

— Csak már ott lennénk! — mondá a hölgy alig hallhatóan, míg tovább mentek.

— Én sem bánám — szólta szünet után az ifjú. — Bár nem osztozom aggodalmaidba, hogy még valami közbe is jöhetne. Hiányzani meg soká nem fogunk, mert hiszen megírtam öreg plébánosomnak, hogy a törvényes formások az örökség kiszolgáltatása ügyében késleltetnek,

a te embereid meg azt hiszik, hogy a grófi uraságok csak három hét múlva érkeznek vissza. Így hát nincs ellenemre, hogy ezt a szép, nagy várost egészen alaposan megtekintsük. Ki tudja New-York fog-e így tetszeni. Mindenesetre angolul kell ott kezdeni beszélni és nem leszünk többé német földön. De remélem, Klára, oda át megint tisztább lesz szemed.

— Nagyon is tisztán látok! — mondá a hölgy halkán, míg nyári köpenykéjét, mintha fáznék, szorosabban vállára húzta.

A férfi megállt és a nőre nézett. Ennek karja kisiklott az övéből.

— Beteg vagy? — kérdé az őszinte aggodalom hangján. — Mi bajod, Klára? Megbántottalak valamivel? Most még könnyek is! Mily csodálatos lény vagy! Itt a nyílt utcán — miután épen oly kedélyesen étkeztünk — és most a szép séta a víg városban ezen a gyönyörű alkonyon — nem értem az egészet!

— Bocsáss meg! — suttogá a hölgy, mialatt kezét gyorsan a szeme elé emelte. — Roham volt csak — tudod, hogy nehézkes szívem van, míg a tied könnyű — és én oly gyenge vagyok és balga, hogy mindent, a mi agyamat átjárja, mindjárt ki is mondok. Összeszedem magamat — te oly jó vagy hozzám, Józsi, igazolhatlan, mint hálálom meg ezt neked; de ezentúl jobban viselem magamat. E mélabús szeszélyek ne zavarják többé életedet.

— Nem! — kiáltá az ifjú és megragadta a nő kezét, melyet ismét karjára vett, — csak mondj meg nekem mindent, jogom van hozzá, nőm vagy, élettársam, mindent meg kell osztanunk, a mit az ég küld. Beh gyakran megmondtam ezt a házasulóknak, kiket összeadtam! Most magamon érvényesül. De ha szeretsz, Klára, tekintsd ezt a dolgot mint én magam. Vissza már nem mehetünk, előre kell haladnunk a kedvező szellel. Hiszen értem, miért nehezebb gyakran a te szíved, mint az enyém. Te mégis oly embereket hagytál hátra, kik közel állottak hozzád, ha kínoztak is; én csak hivatalt, a mely pokol volt rám nézve. Most senkink sincs csak önönmagunk; ehhez hozzá kell szoknod. Ha okosabb lettem volna és jobban ösmerlek, sohase beszéltelek volna rá, hogy itt még állomást tartsunk. Alapjában véve igazán gyerekes szeszély volt, hogy az átkelést inkább a *Schilleren* akartuk megtenni, mint egy korábbi hajón, csak azért, mert az *Ármány és szerelem*-ben ismertük meg egymást. De már megtörtént és holnap estig majd csak elmúlik az idő. Csak ne nézz mindig magad elé édesem, hanem tégy úgy mint én, nézd meg az utcákat, az üzleteket és az embereket. Nem úgy van-e mint egy meseszerű panorámában? Nem is lehet eszméltre térni, oly gyorsan váltakoznak a képek.

A nő gyöngéden megnyomta a férfi karját.

— Te jó vagy, Józsi! — susogta. — Csak

légy türelmes irántam. Reménylem, hogy még egyszer megifjodom !

Terv és cél nélkül haladtak útjokon és mire a nap már csak a templomtornyok legtetejét be- aranyozta, a Szent-Pál külvárosba értek, az úgy- nevezett *Hamburgi hegyhez*, hol tudvalevőleg ház- ház mellett van a tengerekre járó lakosság gyakran igen kétértelmű mulatságaira szánva. Tánczhelyiségek, kis színházak, állatseregletek, korcsmák és vásári bódék tarka változatban so- rakoznak egymás mellé és az utczákon alkonyat- kor mindenféle állású és minden éghajlatból tar- kán összekerült sokaság tolong, mely a világ minden nyelvén társalog és holnap a szélrózsa minden irányában szárazon és vizen elszéled.

A fiatal ember szemei, melyek egy ideig társ- nője komorsága miatt elborúltak, ismét felcsil- lantak, mikor ez idegenszerű hullámzást átte- kintették. Épen az első lámpákat gyújtották meg, a bódék előtt felvillantak a vakító kis gázlángok, és a kikiáltók, kik most az esti előadáshoz ugyan- csak erőködtek, rekedt hangon kiabáltak össze- vissza, hogy a circusok és állatseregletek kin- tornáit és fülhasító zenéjét lehetőleg túlordítsák. Klára szorosabban kapaszkodott vezetője kar- jába, mintha e hullámzástól borzadna. Pedig a mindig sűrűbben leszálló szürkületben egy em- ber sem ügyelt rájuk. De a hölgy észrevette, hogy a fekete és szőke pillák alól hány szem révedez barátján, kinek magas termete és nyílt tekintete

az elhaladó hölgyeknek feltűnt, míg ő egész ártatlanul a dolgot csak valami szokatlan színjátéknak tekintette.

— Te fáradt vagy — mondá most a fiatal ember, miután érezte, hogy a hölgy súlyosabban fogózkodik karjába. — Tudom nincs inyedre e népvándorlás. Furcsa, hogy én a ki szintén faluról jövök, bármi nagy tolongást sem sokallok, holott néked egy utca sem elég csöndes. Tudod mit? Itt látok egy házat, melybe valamivel tisztesegebb társaság jár, ott az a nagy fehér ház, két oszloppal a bemenet fölött és azokkal a nagy falragaszokkal: «Az angol nemzeti énekesek hangversenyterme». Talán belépnénk, ott benn egy darabig hallgatnók az előadást, míg te kipihented magad és azután szép csöndben fogadónkba mennénk, hogy a szárazon töltött utolsó éjtszakát jól átaludjuk.

A hölgy igenlően bólintott és ismét gyöngéden megszorítá az ifjú karját. Hangulata némileg derülni látszott, ő maga figyelmeztette társát egynehány feltűnő alakra, melyek mellett elhaladtak, pár piros fezes török kalmárra, egy óriási négerre, ki mámorában hangosan énekelve botorkált át a tömegben s több más ilyen tengerentúli figurára.

— Rabságunkból kikivánkoztunk a nagy világba — mondá nevetve a férfi. — No most itt kivonatban együtt látjuk mind a négy világrészt. Kár, hogy csak az utolsó este fedeztük fel ezt a

szép vidéket. Itt már gyakrabban tehettünk volna előtanulmányokat arra nézve, a mi oda át vár bennünket.

Így közeledtek a két oszlopos házhoz és az áramlattal úszva a csarnokba léptek, hogy jegyet váltsanak. A kivilágított előcsarnokon át a ház belsejébe értek, melyből vad hangzavar zúgott kifelé. Tágas csarnok volt, melynek háttérében egy kis színpadon produkálták magokat az énekesek. A többi három oldal körül oszlopokon nyugvó karzat húzódott végig, egy elsőrangú színház mintájára páholyokra osztva. De ott is voltak asztalok és székek és pinczerek futkostak föl s alá, míg lent a terem annyira meg volt telve, hogy a szolgálzat csak nehezen és veszélyeztetve azt, a mit hordoztak, tudtak a vendégek között áthatolni. Mind e fölött nehéz kék füst- és párafelhő borongott, a melyen a piros gázlángok csak homályosan pislogtak keresztül.

Mikor a mi párunk belépett, épen szünet volt, melyet mindenki arra használt fel, hogy szomszédjával folytassa a társalgást, melyet az ének megszakított. A társaság, bármilyen vegyes volt is, nem látszott a legsilányabbnak. Látható volt sok aransujtásos tengerész-egyenruha, a hölgyek valamennyien kalapot viseltek, s bár fesztelenül viselkedett mindenki, mégis az illetet figyelembe venni látszottak. De a zaj és a füst oly bódítólag hatottak Klára gyöngé érzékeire, hogy odasúgta a barátjának:

— Távozzunk! Nem bírom én itt ki egy negyedóráig sem.

Az ifjú helyeselte és körültekintett, a visszavonulást, hogy lehetne legjobban eszközölni. Nem volt rá mód küzdeni az utánok tolongók árja ellen, mely a helyiség minden zugát a bemenetig megtöltötte.

— Bizonyosan van valami mellékajtó — mondá. — Mihelyt meglátok egy pinczért, meg fogom kérdezni. Csak egy pilanatra kipihenhetnél. De minden hely el van foglalva. De ni, ott a kis kerek asztalnál csak egyetlen hölgy ül, a két szék mellette, úgy látszik, le van foglalva, de öt perczre majd csak letelepedhetünk.

A nőt szorosabban karjába fogva a tömegen át azon hely felé evezett, a hol fölfedezte volt az egyedüli üres helyeket. Egy ifjú nő ült itt különös tartással, karjait keblén keresztbe fonva, fejét lecsüggesztve, mintha elaludt volna. Az asztalon két pohár állt előtte, megtöltve valami itallal, mindkettő még érintetlen. Az egyik szék zsámolyul szolgált neki, a másikon kicsiny, idegenszerű, finom fonatú, kis szalmakalapja feküdt, melyet egy kolibri és aranynyal furcsán átszőtt szalag díszített.

Midőn a pár asztalához közeledett, hirtelen fölpillantott. Két nagy villogó szem nézett a fiatal emberre, azután komoran félrevont kis szájjal duzzogó gyermekként megint mereven nézett ölébe.

— E helyek, úgy látszik, már nem szabadok — szólalt meg a férfi kissé elfogultan. — De talán megengedi, kisasszony, hogy e hölgy csak addig, míg az ön társasága visszatér, itt kissé kinyugodjék.

— Oh kérem! — viszonzá az idegen nő, míg gyorsan visszahúzta lábait az egyik székről és kalapját elvette a másikról, — csak használják bátran a székeket. Nem is tudom, hogy el vannak-e még foglalva. Az egyik bizonyosan nem volt.

E pillanatban néhány megnyitó akkord zendült meg a zongorán. A még tovább zsongó hangokat lepiszszegték, a színpad háttérén egy nagyon felpiperézett hölgy jelent meg, hosszú szőke fürtökkel és annyira kipirosított arczczal, hogy a fehér és piros festék még a dohányfüstön keresztül is fénylett. Mialatt a közönség előtt meghajolt, párunknak épen elég ideje maradt, a szabad üléseket elfoglalni és mindkettejük figyelmét asztaltársuk annyira lekötötte, hogy az énekesnőnek se megjelenésére se dalára nem ügyeltek.

Amannak az arcza csakugyan olyan volt, mely nemcsak a világot nem látott két idegen előtt tűnhetett föl szokatlannak: lágy kezek orczák a leggyöngédebb, csaknem a gyermekded üdeséggel, keskeny fekete bodor haj körítette homlok, mely alól finom fekete szemöldök és pilláktól árnyékolt két aczélszürke szem villogott, egyenes metszésű, rövid kis orr, melynek szár-

nyai néha rezegtek, a telt, nem épen kicsi szájjal mindig félig nyitva, még ha az apró fehér fogak erősen egymásra is voltak szorítva. Bőre egyenletes sárgaszínű volt, egészen pirtalan, csupán gyenge gyöngyházfénnyel belehelve, keze és lába olyan kicsiny, mint egy nyolczéves gyermeké. Piczike füleiben két nagy gyöngy, sok ragyogó gyűrű ujjain, egyébként hanyagul volt öltözve, finom, halvány nyakát a teremben uralkodó hőség daczára könnyűszövetű ind shwal körítette, finom arany láncz opálszívvel csüggött rajta.

Míg az énekesnő éles, metsző hangon ledarált egy angol dalt, melynek refrainje a hallgatóságot mindannyiszor a tetszés vidám, zúgó nyilatkozataira készítette, a magános nő meg sem moczczant, még szemeit sem emelte föl, hogy új szomszédait szemügyre vegye. Klára ellenben nem tudta róla elvonni tekintetét. Egész jelenségeinek szokatlan, fántásztikus volta a titokszerűség ingerével bilincselte le, míg az arczkifejezés — maga sem tudta miért — titkos ellen-szenyvel töltötte el. A fiatal ember is folyton nézni volt kénytelen az idegenszerű szépséget, de naiv csodálkozással, mint mikor valamely állatseregletben egy sok színben játszó tollazatú, tropikus madarat szemlélünk. Ő sem hallgatott az énekre, melyből különben is egy szót sem értett.

Mikor az énekesnő utoljára harsogtatta sívító

refrainjét és a terem rengett a tapstól és vad kaczagástól, az ifjú fölkel.

— Utána nézek, talán mégis keríthetek egy pinczért — súgta oda Klárának. — Tán tudok szerezni számodra egy pohár czukros vizet, mielőtt megint útra kelnénk.

Elmenőben önkénytelenül meghajolt az idegen nő előtt s mivel ekközben egy mellékasztalhoz üdődött, fülíg elpirult. Az ifjú nő figyelni sem látszott rá.

De a férfi alig tűnt el a tömeg között, midőn az idegen nő hirtelen szomszédjához fordult, ki nek eddig hátat fordított.

Erős ámbraillat áramlott Klára felé, mely a dohányfüst daczára érezhető volt. A nő hajárd látszott szétterjedni vagy shawjáról, melyet nyakán viselt.

— Fivére ez önnek? — kérdezé nagy szemt erősen szegezve az elpirulóra, ki csak gyengén rázta a fejét. — No nem is hasonlít kegyedhez. Igen csinos ember. Hogy került ön hozzám? Férje csak nem lehet, ehhez sokkal fiatalabb. Hm! de mi közöm hozzám? Mindenesetre jobban jár vele mint én az enyémmel. Olyan tiszteletteljesen bánik önnel, mintha mamájának volna ön neki. Az enyém ellenben — nézze csak mint ül oda át s oly kevéssé törődik velem mintha nem is volnék a világon! Látja, ez a vörös pofaszakállú, kapitányi egyenruhában, ki a csúf szőke nő mellett ül és oly tüzzel udvarol

neki. Pedig neki e nő teljesen közönyös, oh; nincs ám olyan rossz izlése; csakhogy engem boszantson, mert egy kicsit czivakodtunk, element innen az asztaltól, mihelyt ezt az unalmas személyt meglátta — régi ösmeretség, úgymond, csak jó estvét kell neki kívánnia — és most már háromnegyed óra hosszat ül mellette, mintha oda volna szögezve, habár a nő sem jött egyedül. Mit szól hozzá?

Mindezt lágy, csak egy kissé szakadozott hangon mondta el Klárának, mintha a boszuság összeszorította volna torkát, miközben szürke szemei villámlottak és orrszárnyai reszkettek. Németsége idegenszerűen hangzott, olykor-olykor egy-egy francia kifejezést vegyített belé, de beszédmodorának, mikor fogait csak kissé nyitotta, sajtászerű, szenvedélyes bája volt, a melynek még Klára sem bírt egészen ellenállani.

— Hát nincs többé hatalma fölötte? — szólalt meg ez végre. — Ha ő igazán szereti önt, mégis csak aggályosnak fogja találni, hogy önt ily sokáig itt hagyja, hol sokan akadhatnának, a kik önnek lovagjául szegődnek, ha épen a végletig juttatja.

Klára maga is csodálkozott magán, hogy annyira bizalmas beszélgetésbe bocsátkozott egy oly teremtéssel, kinek jelleme felől már nem lehetett kétségben.

A szép nő megint gyors, haragos pillantást vetett át hűtlenére és aztán mondá:

— Azt hiszi, hogy sokba kerülne nekem, egész egyszerűen túladni rajta, és magamnak mást keresni. Hála Istennek, a kinek ilyen külseje van, mint nekem, még nincs *egyre* utalva. De még birtokában van egy egész láda sok szép holminak, ékszernek és szövetnek, ezt nem szívesen eágedném át más asszonynak. Különben, ha még sokáig így folytatja —

Összeszorította kis öklét és fogait csikorgatta.

Az előbbi ellenszenv ismét felébredt Klára lelkében. Önkénytelenül kissé odább tolt a széket szomszédnőjétől.

— Nem értem önt! — mondá leplezetlen megvetéssel. — A legcsekélyebb részvétet sem érzek sorsa iránt, ha csak kedvesének ajándékaival törődik, nem ő vele magával.

A szép nő a legártatlanabb csodálkozás kifejezésével nézett az arcába.

— Kedvesem? — mondta hamar. — Csak egyszer volt kedvesem, egy igen szép, fiatal francia, ki alkormányos volt egy császári hadi hajón. Ez megszőktetett engem Ceylonból, hol szüleim éltek; még fél gyermek voltam, és így két évig együtt utazgattunk és végre kitett ide Hamburgba, «kirakodott» — hiszen tudja, így mondják, ha árút tesznek partra — mert már nős volt és most haza kellett mennie. Azóta nem tudok egy férfit se szeretni. De mert ifjú vagyok és szép, csak nem leszek olyan bolond, hogy egész életemet végig sopánkodjam. Ha valaki csinos és jókedvű

és szép dolgokkal megajándékoz, nem gondolodom sokáig s azt sem kérdem, egy hétig tart-e a dicsőség vagy félesztendeig. Szeretőmmel akkor két évig tartott; mi hasznom belőle? Végtére a legszebb szerelmet is kiteszik mint egy kávézsákot, vagy egy hordó czukrot. Lássan én így gondolkozom, és ha ön ezt nem érti, úgy csak önt tudom sajnálni. Majd még ön is megtanulja megérteni, mint mindegyikünk, ha barátja akár olyan becsületes arcot vág is, mint az az angol lelkész, ki egyszer Buenos-Ayresbe vitorlázott velünk.

Gyors beszéde, úgy látszik szomjassá tette. Megragadta az asztalon levő két pohár közül az egyiket és egy hajtásra félig ürítette.

— Jó a puncs, csak kissé gyöngé, — mondá aztán oly közönyös hangon, mintha nem is épen most találta volna ki egész szomorú életbölcességét. — Nem fogadná el ön a másik poharat? Ő még nem ízlelte.

Klára csak fejét rázta. Gondolatokba volt merülve, melyekből nem tudott kiigazodni. Hogy esett, hogy e leányra, a ki pedig titkos irtózatot keltett benne, mégis elnyomhatatlan részvétellel kelle tekintenie.

— És a világ és a férfiak felől való ilyen vigasztalan nézetekkel ön egyáltalán lelhet még örömet? — kérdé kis szünet mulva Klára.

— Vigasztalan? Mire nekem a vigasz? Mert egyáltalán a világon vagyok? No, ez máson is

megtörténik. Avagy azért, hogy nem vagyok her-
 czegkisasszony? Akkor talán férjhez mentem
 volna valami őszfejtű, vén herczeghez, kit soha
 sem láttam szemmel és halálra unnám most ma-
 gam arany trónusomon. E helyett most minden
 perczben azt tehetem, a mit akarok, és nem tar-
 tozom egy léleknek sem számadással, még szülőim-
 nek se többé — ezekre nézve már rég meghal-
 tam — még férjnek sem, a kit szeretek s a kinek,
 mert viszontszeret, sokat kellene kedvére ten-
 nem. De jól tudom, ön mit gondol. Azt hiszi,
 hogy nem maradok örökre fiatal, csinos és egész-
 séges és akkor senki sem fog még egy pohár puncs-
 csal is megkínálni és szalmán kellene elrothad-
 nom. Nem, asszonyom, odáig én nem jutok. Mert
 senki sem kényszeríthet, hogy éljek, ha ebben
 már nem találok élvezetet. Most persze, mikor
 minden nap valami újat hoz, most borzadok is a
 meghalástól. De hogy félhet valaki a haláltól, ha
 úgy kell élnie, mint egy kutyának, ezt soha sem
 bírtam felfogni. Egyelőre nem sokat gondolko-
 zom rajta. Csak *őt* tudnám valamikép megbo-
 szantani! Hah, eszembe jut valami. Kölsö-
 nözze szeretőjét öt perczre nekem. Épen itt
 jön. A jó ember! Egész a buffetig hatolt és itt
 hoz önnek egy darab kalácsot és két nagy na-
 rancsot. Tudja-e ön, hogy ő csakugyan nagyon
 csinos ember? Elcsábítsam-e egy kissé öntől?
 De ne legyen mindjárt olyan haragos! Hisz
 tudja, hogy egy férfival sem törődöm és az öné

nagyon is szelid volna nekem. Igazán azt hiszem, hogy ő is csak czukros vizet iszik, mint ön.

E pillanatban lépett e könnyelmű beszéd tárgya megint az asztalhoz és Klára elé tette, a mit számára vásárolt.

— Királyi jutalmat ígértem három különböző pinczérnek, ha hoznának neked valami inni valót, — mondá mosolygva. — De mindegyiknek százféle megrendelés van a fejében. Addig is —

— Köszönöm. De használjuk fel inkább a szünetet és menjünk.

A szép leány nevetett.

— Önnek igen féltékeny neje van, uram. Hallja csak, felkértem, hogy öt perczre engedje át nekem az ön karját, csak hogy párszor elvezessen ott azon asztal mellett, hol valaki ül, ki ide hozott engem, hogy aztán itt ülni hagyjon. Most az ön neje attól fél, hogy én önt elcsábítanám. Hát ön már öt percz alatt meghódítható? Nem is is olyan a kinézése.

Az ifjú kérdőleg tekintett Klárára, a kinek a sértett büszkeség minden csöpp vérét arczába kergette.

— Tréfa ez vagy komoly? — kérdé a férfi.

— Egyik sem, vagy akár mindakettő. A kisasszony szeretné látni, osztozom-e nézetében a férfiakat illetőleg. Ha nincs ellenedre, hogy segíts neki e kísérletnél — *énnekem* nincs kifogásom.

— Köszönöm — szólt az idegen nő és fel-

állt. — Ha úgy tetszik, uram, adja karját; az utat én fogom mutatni. Öt percz multán sértetlenül kiszolgáltatom önnek, — kiálta vissza Klára felé nevetve, míg Józsi karjába kapaszkodott s csakhamar a tolongásba vezette azon irányban, honnan a kapitányi egyenruha arany paszmántja ide csillogott.

Mondhatatlan keserű érzés ébredt Klárában, mikor a párt tovatünni látta. Lehetséges volt e, hogy Józsi ettől a kalandornőtől kaczer játékhoz engedte magát felhasználtatni? Nem hallotta volna, mennyi aggodalom és fölháborodás csengett hangjában, mikor azt a kényszerületen közönyös feleletet adta? Nem olvasta-e ki szemeiből, hogy mitsem kívánt inkább, minthogy fussanak ebből a légkörből oly gyorsan és olyan messze, a mennyire csak lehet? Józsi persze, míg ő beszélt, csak a másik nő arcát bámulta, oly őszinte csodálat és elragadtatás kifejezésével, mintha csak most venné észre, milyen bájos a szomszédnője. Előbb egészen elmélyedve ült ez itt, míg most felhasználta minden művészetét, kaczagását, legkedvesebb gúnypillantását, fiatal természetnek karcsú és mégis teltidomú kellemeit. És Józsi most követi a nélkül, hogy valamire gondolna, a nélkül, hogy barátnőjére tekintett volna és egy pillantással azt mondaná; rögtön itt lesz, hogy törődjék bele az elkerülhetetlenbe, mint ő!

Csak öt perczre! Mi minden nem járhat át

egy szegény emberfőn öt percz alatt, mennyi háborgó vérhullám rohanhat keresztül egy szorongó női szíven! Lehúnyta szemeit, hogy körülötte mindent, a helyet, a hol volt, az ivástól és nevetéstől felhevült közönyös arcokat, a hideg, vakmerő szemeket, melyek a karzatról lenéztek, öt perczre elfelejtse. De még komorabb lett ez elsötétülésben, mintha a forrongó világtenger közepén egy csupasz kősziklán ülne és látná, mint távolodik el tőle egy csónakban az egyetlen ember, kin lelke csüngött, mind messzebb és messzebb, és szemével s kezével intene neki, hogy térjen vissza, de a csónakban fölemelkedik egy lányalak és árboczlobogóként shawlját lengeti, hogy megmutassa neki, hogy a szél a kőszáltól el s nem hozzá vissza lengedez, és azután a tenger zajgásán keresztül folyton csengő gúnykaczajt hallott, majdnem olyat mint a fóka kiáltása és bensejében valami így kiáltott: «Gyávább akarsz lenni, mint e teremtés, ki senkit sem szeret? Hogy lehet félni a haláltól, ha úgy kell élni, mint egy kutyának!»

Ekkor felébredt egy éles hang, mely valóban inkább hasonlított a kutyaugatáshoz, mint emberi hanghoz. Egy nagy négert látott a színpadon fekete frakkban és fehér nyakkendővel, hogy a programm szerint «a havannai nigger nemzeti dalát» előadja. A hangos tetszésből ítélve, melylyel a publikum az énekesnek már első tagolatlan hangjait fogadta, úgy látszott,

hogy ez a társulat egyik paradés darabja. A néger vigyorogva meghajolt minden oldal felé és újból rákezdte besztiális énekét, vastag, gyapjas fejének és fölkezteyűzött kezeinek bárgyú mozdulataival kísérve. Mikor végére jutott, oly viharos da capo hangzott fel, hogy újra kellett kezdenie és egy új niggerdalt előadni, az előbbit fölülmúlva nevetéses, állatias hangokban; vidámsága végre annyira fokozódott, hogy táncolni kezdett és majomként körülugrálta a zongorát. Új tetszésvihar, új da capo-kiáltások, míg az ünnepeelt művész a legízetlenebb hajlongások között visszavonult a színpalak mögé.

Mi lett az öt perczből? Több mint húsz perczig tartott a néger előadása és az elhagyott nő szemei még mindig hasztalan kémlelődtek barátja után a kék füstködön keresztül. Az ének alatt hihetőleg nem mozdulhatott helyéről, és kényszerülve volt az idegen leány oldalán megmaradni. De miért késett még most is, mikor mindnyájan már régen mozogni, jönni-menni kezdettek?

Hátha a leánynak kedve kerekedett, hogy tréfás fenyegetését megvalósítsa és Józsit elcsábítsa tőle?! És ő — vajon ellentállana-e e nő csábítgatásainak és visszatérne-e ahhoz, ki minden életreményét hozzá fűzte? Hát nem igaz, hogy ő igen öreges e férfihez? «Mint egy anya iránt, olyan tiszteletet» tanusított iránta — bánta is ő? Miért nem tudta őt is oly szemekkel nézni,

mint azt a könnyelmű lényt, ki egészen idegen volt reá nézve, de azt tehette vele, a mit akart, talán e perczben azt súgta neki, hogy ő sokkal is csinosabb fiatal ember, hogysesem egy elvirult, sopánkodó teremtéssel keljen útra egy új világ, egy új élet felé? És ha amaz mindezt nagyon meggyőzőnek találja, gyűlölheti őt ezért?

Nem; ő méltánytalan volt Józsi iránt. Ott bukkan fel megint a sokaság között arcza a szalmakalap alól, melyet, mint a legtöbb vendég föntartott a fején. S úgy látszik, nem kellettlenül tér vissza hozzá, szemei nevetnek, a legvidámabb hangulatban van, most lehajol kísézőnőjéhez s mond neki valamit, a min a hölgy is nevetni kénytelen, aztán a termen át a különböző csoportokon jártatja tekintetét, keresi az asztalt, melynél barátnőjét hagyta, s mikor megismeri, barátságosan integet és meggyorsítja lépteit.

Nemsokára előtte áll, a leány elbocsátja karját s fejbőlintással és ravasz nevetéssel merészen néz Klára szemei közé.

— Megvan! — mondá, shawlját, mely lecsúszott, ismét nyaka közé tekerve. — Most dühöng, mivel kétszer mentünk el szorosán mellette. Látja, ép most kel föl s mindjárt itt lesz, hogy egy kis veszekedést csapjon velem, mely azért nem lesz ám sí mább, hogy itt nem kiabálhat. De csak jöjjön; csöppet sem félek tőle, au contraire. Így kell a férfiakat megszelidíteni, ha túllépik a határt. Az önénél remélhetőleg ilyesmire nem

lesz szükség, ő igen jól viseli magát, csak dicsérhetem, és ime, a mint látja, sértetlenül visszaszolgáltatom megint. Milles graces, monsieur. Ne felejtsem el egészen!

Az ifjú meghajolt előtte a nélkül, hogy valamit felelt volna; de Klára figyelmét nem kerülte ki, hogy ő zavart volt és mohón nyújtotta karját, hogy kivezesse. Ő maga nem intézett bucsúszót a leányhoz, ki már megint elfordult volt és szeretőjének nézett elébe, egy szálás, erőteljes ember elé, ki haragtól szikrázó szemekkel és összeszorított ajkakkal épen most hatolt az asztalig.

A másik pár némán kereste a kimenetet. Csak az ajtónál állt meg hirtelen a fiatal ember és egy pillantást vetett vissza a terembe.

— Mi bajod? — kérde Klára izgatott hangon.

— Oh semmi. Csak eszembe jut, hogy ottfelelted narancsaidat. Elhozzam?

— Hát azt hiszed, hogy én nyúlnék valamihez, a mi e teremből jő? Azt hinném, a gyümölcsök meg vannak mérgezve, hogy oly soká feküdtek e levegőben!

*

*

*

E közben beborúlt az ég. Mikor kiléptek, könnyű permetező eső fogadta őket, olyan frisítő a rekkenő nap után, hogy az emberek közül, kik a lámpák kétes világánál a széles járdán halad-

tak, egyiknek sem jutott eszébe, hogy lépteit siettesse vagy esernyőjét kifeszítse.

Az ifjú levette kalapját. — Ah, beh jól esik! — mondá.

A nő nem felelt.

Kezét az ifjú karjában nyugtatta, oly könnyen, hogy az alig érezte.

— Kapaszkodjál jobban belém, édesem! — kérte az ifjú. — Különben még egyszer valósággal elvesztelek a tömegben.

— Nincs veszély! — volt a rövid válasz. — A kik igazán összetartoznak, nem vesznek el oly könnyen egymást.

Ezután megint némán haladtak útjokon, mintha már évek óta ismerték volna egymást és semmi mondani valójok nem volna többé. Csak mikor már a belvárosba értek, szólalt meg Józsi hirtelen:

— Tudod, kire emlékeztetett engem élénken?

— Kicsoda?

— Nos hát, az a leány a hangverseny-teremben. Ifjú grófkisasszonyomra.

— Első szerelmédre? Remélem, annak valamivel előkelőbb külseje volt; különben sajnálnálak, hogy szíveden elsőízben annyira értéken alúlsz.

— Ne érts félre. Nem a kifejezését értem, csak külső formáját az arcnak, kivált profilban és járását is, a mint nehányszor vállát vonogatta. Mindjárt feltűnt nekem, mikor asztalához léptem.

Különben természetesen még árnyéka sincs a rokonságnak sem szellemre, sem kedélyre nézve.

— Te igen kegyes vagy, hogy egyáltalán beszélsz szellem- és kedélyről ennél a tévedt nőszemélynél.

A férfi megállt egy pillanatra.

— Csakugyan azt hiszed, miszerint annyira sülyedt, hogy soha föl nem emélkedhetik?

— Nem tudom. Nem is akarok arról gondolkodni, mert e teremtésre való puszta gondolás is föllázítja véretem. Nálad ez máskép van. Te szokva voltál bűnös nőket meggyóntatni. De ha szeretsz engem, ne beszélj többé róla. Megkísértem e mai estét egészen kitörülni emlékezetemből. Nagyon is sokat szenvedtem.

— Jöjj! — szólt megengesztelőleg az ifjú, szorosabban magához vonva a nő karját. — Fáradt vagy és azonnal le kell feküdnöd. Vegyünk bérkocsit, az eső is jobban megeredt és én attól tartok, hogy eltévesztem az utat e sötét-ségben.

A fogadóhoz hajtattak és azonnal fölmentek szobájokba. A pinczér, a ki világított, hirül adta, hogy a délután folyamában emberek jöttek a *Schillerről*, hogy podgyászukat a hajóra szállítsák. A hét ládát, melyek a rokon butorait tartalmazták, átadta nekik és vevényt kapott róluk.

— Jól van! — mondá az ifjú, a papirost gépiesen zsebébe csúsztatva. Egészen más dolgon látszott gondolkodni.

A mint felértek, Klára rögtön vetkőzéshez fogott. Józsi, hátravetett kezekkel fel s alá járkált a tágas szobában; valami dalt fütyörészett, Klárára — maga se tudta miért — kinosan hatott, hogy fütyölni hallotta. Végül meg is mondta neki.

Rögtön felhagyta és elébe állott. — Bocsáss meg, — mondá. — Elfeledtem volt, hogy fáj a fejed. Az álom neked jót fog tenni.

Kinyitotta karjait, hogy Klárát magához vonja. Ez elfordította arcát, hogy az ifjú ajkai csak halántékát érinthették.

— Mi lelt ma téged? — kérdé Józsi aggódva. — Oly hideg vagy. Hát nem kapok legalább egy csókot «jó éjtszakára?»

— Holnap! Ma legelőször úgy érzem, mintha az bűn volna.

— És *ha* az volna, nem oldhatlak fel alóla, de sem?

— Józsi! — kiálta Klára és esengve emelte föl kezeit, — az Istenért, mindenért, csak *ezt* ne, csak *erre* ne emlékeztess. Annyi fáradságomba kerül, hogy elfelejtsem — és te könnyelműen réfálkozhatol! — Oh, Istenem!

Kinosan meglepetve bámult rá Józsi.

— Te valóban beteg vagy, — mondá enyhén s résztvevőn. — Ajkaid egészen halványak. Mi-soda kis redő ez itt alsó ajkadon? Oly sajátságos módon rángatózik —

Eddig soha sem vette észre; talán eltűnt volt mostanáig és csak most mutatkozott megint. Mikor

látta, hogy Klára egész testében reszketve az ágyhoz támaszkodott, megragadta mindkét kezét és szívesen megcsókolta.

— Feküdjél le, édes nőm! — mondá. — Én — én még kis ideig fennmaradok, a regényt elolvasom; nem tudok még aludni. Jó éjt és jobbulást!

Egy negyedóra múlva Klára az ágyban feküdt s enyhén aludni látszott. Az ifjú a pamlagon ült és a két gyertya előtte égett az asztalon. Térdén feküdt a könyv, melyből szorgalmasan olvasott. De mikor Klára egy óra múlva lopva fölnyitotta a lehányt szempillákat, hogy átpillantson hozzá, a könyv a földre volt csúszva, Józsi maga pedig hátradőlve ült és nyitott szemekkel ábrándozva bámult a lobogó gyertyalángba.

*
* * *

Másnap esett az eső. A szoba, melyben egy hetet töltöttek el titkos boldogságban mint ifjú nászutazók, rikitóan kikárpitozott falaival kijózanultan tekintett rájuk és annál nehezebben viselték e napfénytelen hangulatot, mivel már nem tudtak foglalkozást kigondolni, a melylyel kitöltsék a lassan mászó órákat. Klára himzést vett elő, melyet barátja számára kezdett volt meg; ez szavakat írt ki egy angol nyelvtanból, és félhangosan gyakorolta magát kiejtésökben. Keveset szóltak egymáshoz és kerülték egymás tekintetét. De mind, a mit beszéltek, igen nyájas,

kiméletes és gyengéd volt, a hogyan oly emberek beszélgetnek, kik nem rég nagy veszteséget szenvedtek, melynek elviselésében mindegyik szeretne a másíknak segíteni. És mégis az első kérdezősködések után, hogyan érzi magát ma Klára, Józsi már alig gondolt arra, mi szomoríthatta meg, mi vonhatott oly különös fátyolt Klára kedélyére. Józsi tekintetében és taglejtésében valami szórakozottság, nyughatatlanság volt, mi nem engedte sokáig egy helyen maradni. Klára nagyon is észrevette.

Miután ebédjüket a rendesnél csöndesebben és gyorsabban szobájokban elköltötték — féltek lent az étteremben mutatkozni, a véletlen mégis összehozhatta volna őket ismerőssel — Józsi hirtelen fölkel és elfordult arczezal, mintha az időjárást kémlelné, mondá:

— Egészen elfeledtem, lelkem, hogy pénzünket is be kell még váltanom, ez kellemetlen meglepetés lett volna, ha már csak a hajón jutott volna eszembe. Az átutazás ugyan előre ki van fizetve. De oda át nagy veszteséget szenvedtünk volna délnémet papírpénzünkön. Hamar elmegyek s fölkatatok egy megbízható bankárt.

— Talán fogadósunk legjobban a kezedre járhatna ebben.

— A fogadós? Hova gondolsz! Ez bizonyosan a legkisebb árfolyamot mondaná. Sokkal gyakorlatiasabb vagyok, mint gondolod. Nem végzem az ügyletet mindjárt az első váltóházban, hol ér-

tesítést kérek, hanem még elmegyek egy második, sőt harmadikhoz is az, a ki legtöbbet kínál, az az én emberem. Eltarthat hát úgy egy órácskáig, mire visszajövök. De minthogy hat óra előtt nem kell hajóra szállanunk —

— Nem is tudtam, hogy te pénzügyekben olyan pontos vagy, — szólta Klára oly csöndes pillantást vetve rá, hogy Józsi kénytelen volt szeméit lesütni. — Eddigelé tékozlónak tartottalak. Hiszen semmi se volt drága én érettem, és ha én nem ellenkezem, tőkéd még veszedelmesebben leolvadt volna.

— Épen ezért, — dadogá az ifjú erőltetett nevetéssel. — Az én kis gazdálkodó feleségem már megjavított kissé. Tehát — viszontlátásra!

Kalapot és esernyőt vett és gyorsan elhagyta a szobát.

* * *

Az óra már rég eltelt, utána a második, a harmadik is. Künn permetezett az eső szürkésen és egyhangúan és az utcán hullámzó emberársongása és mormogása álmosan és untatóan hangzott föl. A fogadó előtt olykor-olykor megállt egy-egy kocsi, léptek közeledtek a lépcsőn és elhangzottak a hosszú folyosókon. Még mindig nem az ő lépte.

Végre — épen öt órát ütött — egy bérkocsi állt meg lent, a kocsiajtó kinyílik és gyors lép-

tek rohannak a második emeletre. Mikor Józsi felnyitá az ajtót, Klárát a pamlagon látta ülni, előtte íróeszköz és egy megkezdett levél. Klára folytatta az írást, mikor ő belépett, mintha viszszerátértét észre sem venné.

— Itt vagyok végre! — kiáltá Józsi az esernyőt a legtávolabbi szobasarokba vive. — Nem is képzeled, mennyi fáradságomba került, hány-szor tévesztettem el az utat és végre, midőn egy becsületes zsidóra akadtam, ki keresztényibben akart szolgálni, mint a *mi* embereink, kénytelen voltam irodájában egy óráig várni, míg a pénzt jobbról balról összekotorázta. Hosszúnak tetszett-e neked ezalatt az idő? De te írsz! Kihez van még írivalód?

Az asztalhoz lépett, mozdulatai bizonytalanok valának és arcán futó pír ömlött.

— Nem szabad tudnom, kinek írsz? — ismétlé, mivel Klára nem felelt mindjárt.

— Hogyne. Hiszen neked írtam.

— Nekem?

— Úgy véltem, hogy egyáltalán nem fogsz visszajönni, vagy *ha* visszatérnél, hogy nem fogsz már engem itt találni. Ezen esetben fölvilágosítást adott volna utolsó szavam, hogy én miért távoztam és hogy nagyon felesleges lenne, engem keresni.

— Klára! Mindenre, a mi szent, kérlek —

— Nem, nem! — szakítá őt félbe Klára és kezével elhárította Józsiét, mely nyakát akarta

átkarolni. — El van határozva; komolyan megfontoltam — hiszen engedtélt időt rá — jobb ez így, Józsi, és nem akarok erre egy fölösleges szót sem vesztegetni. Minthogy a levél már meg van írva — ime olvasd! Keserves lenne rám nézve, mindezt szóval ismételni. Aztán könnyen mond az ember többet, mint a mennyit mondani akar vagy szabad. Olvasd! De menj vele az ablakhoz, nem bírom kiállani közellétedet, olyan sajtóságos ámbra és szantálfailatot hoztál be — látod hiábavaló dolog velem valamit elhíttetni, a váltóüzlet aligha illatozott így.

Józsi mozdulatlanul megállt az asztal mellett, mintha villám sújtotta volna. Miután nem mutatott szándékot a tőle való távolodásra, Klára ki-merült kifejezéssel felemelkedett és összeszedte írószereit:

— Olvasd! Addig én ezt összepodgyászolom és aztán — Isten veled!

Józsi szemei a lapra estek, melyet Klára elébe tolt. Gépiesen olvasta a következő sorokat a nélkül, hogy a felénél többet megértett volna:

— Tudom, hova mentél, Józsi. Hogy visszatérsz-e vagy sem, még nem sejthetem. Ugyis mindegy. Ugy a mint mentél, úgysem fogsz visszatérni. És azért *nekem* kell mennem.

Tudtam én már tegnap este. Hirtelen vesztettek el, egy egészen idegen nő idegenített el tőlem.

A mit ő nekem talán meghagy belőled.

nem elég nekem, miután egy rövid hétig folyton azt képzeltem, hogy *egészen* bírhatlak.

Balgaság volt. Csak *magamra* szabad érte haragudnom, nem rád. Te ifjú vagy, jószívú és lovagias és könnyen ámíthattad magadat lehetetlenségekkel. Nekem annyival okosabbnak kellett volna lennem, a mennyivel idősebb vagyok. De a gyakran álmodott boldogság mámor, mely most mégis valósulni látszott, megrabolta az eszemet. A mámor elszálit. Ha fáj a kijózanodás — mit tehetsz te róla?

Ha két rab kitör és együtt akar menekülni és az egyiknek a hosszú rabság miatt megbénultak tagjai, úgy hogy a bástya alján, a hol épen először szívta be a szabad levegőt, összerogy, akkor örökre lánczolja le magát hozzá a másik, ki egészséges erővel és ifjú bátorsággal bír, hogy vagy ismét visszahurczoltassék a tömlöczbe, vagy csak addig fusson, a meddig társát magával viheti?

Nagylelkü ámítás volt, Józsi, hogy mi egyesíthetnök életünket. Csak szerelem fűzhetett bennünket egymáshoz. De te soha sem szerettél engem, csak valami lovagias érzelemnek engedél, mikor engem annyira életkedv nélkül és oly reménytelenül találtál útadon. De vannak emberi végzetek, melyek még ily hősies eszközökkel sem gyógyíthatók. Szívem most betegebb, mint elébb, az erőszakos gyógykísérlet előtt, oly beteg, hogy kételkedem felépülésemen.

No de mindegy! Nem akarok mindahhoz, a mibe kerültem neked, még egy nehéz szívet és egy keserű emléket veled adni új életedbe. Utazál szerencsésen! Megbocsátom hűtlenségedet, habár tenmagadért fájjalom, mert sokkal többre becsüllek, semhogy fájdalom nélkül láthassam, mint dobod el magadat. No de elébb-utóbb igaz és tiszta boldogságot fogsz találni oda át a szabadságban. *Ezt* kívánom neked, *ezt* megragadni és szívedhez szorítani ne tartson téged vissza egy már régen elhalt és csak még pusztá kötelességtől életben tartott érzelemre való tekintet. És miután később még jobban fájna, téged odaadni, mint most, mivel addig még több időm lett volna hozzászokni a boldogsághoz, ezért jobb, hogy most nem várom visszajöttedet, hanem e lapra bízom mindazt, a mit nehezen —

Itt szakította félbe az író nőt Józsi belépése.

Már régen végig olvasta, de szemei még mindig a lapra meredtek. Csak midőn hallotta, hogy Klára kézi táskája lakatjában megfordította a kulcsot, nehéz erőködéssel felemelkedett.

— Klára! — kiáltá fuldokló hangon a nélkül, hogy ránézett volna, — meg tudsz-e nekem bocsátani? Tudom, hogy nem bocsáthatsz meg és mégis — meg kell tenned, vagy mindkettőnket boldogtalanokká teszed az egész életre.

Klára fölegyenesedett, vállára vette kendőjét és kalapja után nyúlt. Józsi mozdulatot tett,

mintha fel akarná tartóztatni, a nő pedig folytatta, mintha egyedül lett volna a szobában.

— Lehetetlen! — mormogá a férfi. — Hát így, így végződjék? Klára, ha meggondolod — ha csak meghallgatni akarnál, mielőtt magadtól eltaszítasz — nem vallottam-e már be tegnap, *kire* emlékeztetett engem? Mintha valami varázs lett volna, nem hittem, hogy túlélem, ha ezt az arcot még egyszer nem. —

— Nagy gyermek! — szakítá félbe Klára és hangja reszketett, bár mennyire is iparkodott erőt venni magán. — Nem adtam-e írásban, hogy megbocsátok neked, hogy mindent egész természetesnek találok? Oh, nagyon is természetesnek, annyira, hogy úgy veszem mint más természeti törvényt, például, hogy a nap éget és az eső nedvesít és egy vén fa ne gondoljon többé a virágzásra. És a mit még mondani akartam, meg is írtam volna, ha nem jöttél volna olyan korán: igazságtalan voltam e teremtés iránt. Meglehet, hogy tévedt nőszemély, de végre mégis tiszteletreméltóbb, mint én. A mit cselekszik, teszi a nélkül, hogy valamit gondolna mellette, egészen naivsága teljéből. Mit tehet ő róla, hogy nem ismer jobbat? Hanem én, egy szegény bűnös nő, mindig ide s tova ránczигálva óhaj és megbánás, akarat és gyöngeség között, kinek minden lépésénél a szabadság felé megcsörren a láncz, egy szűkmellű teremtés, ki szeretne fölszállni a léggömbben, holott oda fönn lélekzete elakad —

nem, Józsi, és ha szent volnál is, ilyen lényt nem tudnál szeretni. De te nem vagy szent; épen mivel nincsen hivatásod a szentséghez, épen azért futottál. Most folytasd útadat. A mit egy ember adhat a másiknak, azt megadtad nekem. Csudát nem kívánok tőled.

Ez utóbbi órák küzdelme miatt, úgy látszott, a kimerültség legyőzi. Az ágy melletti székre hanyatlott és kezével eltakarta arcát.

Józsi hozzá rohant és a földön feküdt előtte, kezét szorosán mindkét kezébe szorítva.

— Klára, — kérlek mindenre, a mi szent, tekints még egyszer arczomba, nézd, hogy őszinte vagyok, hogy más érzetnek csak árnyéka sincs bennem — de ezt magad sem hiszed! hiszen ez lehetetlen! te és én ismét elválasztva, te megint visszatérj a régi tömlöczbe, és én.

— Nem! — kiáltá a nő, kezét a férfi kezéből kiszabadítani igyekezve, — vissza soha többé! De a szabadságba te veled! Igen, ha egy nem volna, ha benned csak védőt és útitársat látnék és oda át megérkezve, megköszönném szives fáradságodat és mindenikünk menne a maga útján! De nem sejtetted-e, szerencsétlen, hogy egészen másképp van, hogy *szeretlek*, szegény, öreg lelkem minden hevével *szeretlek*, a hogy csak a forró ifjú években szoktak szeretni, és hogy örütségbe hajtana, ha látom, hogy te oly hidegen és jóságosan és — hogy is mondta az a személy? — tiszteletteljesen mint egy anya iránt haladsz

mellettem? Nem, ezt senki sem róhatja rám, ez rosszabb mint elválás és halál, itt a világtengernek kell közöttem és közötted lennie, hogy ezt elviselhessem, és azért te most hajóra szállsz — és én — én itt maradok.

Józsi hirtelen felugrott. Magatartása egészen megváltozott; nyugodt elszántság fénylett szemeiből.

— Jó! — mondá. — Nem kényszeríthetek, hogy olyat tégy, a mi ellenedre van. Te szabad akarsz lenni és engem megint szabadra hagyni. Akkor én is azt cselekszem, a mit akarok s a mit tennem kell és így hát kijelentem neked: én is maradok. Ha nem akarsz többé engem magad mellett túrni, még van üres szoba ezen az emeleten. Nem tilthatod meg nekem.

— Józsi! — szakítá félbe a nő, — te örjöngsz, nem tudod, mit cselekszel. Helyed a hajón, melyet előre kifizettél, minden podgyászod, mely már a hajón van.

— Eh, mit törődöm a rongy jószággal! — kiáltá Józsi szenvedélyesen. — Most, hogy ismét egyedül vagyok, nem kell többé fukarkodnom. És különben is, ki tudja, meddig tart az egész tréfa? Nyolcz nap mulva mégis nyugtalanok lesznek, vajon a madár csakugyan vissza akar-e térni kalitkájába. És addig — víg élet van itt Hamburgban. A bor jó, az asszonyok —

A nő összeborzadt. Megszállta a gondolat, mi lenne Józsiból, ha szándéka komolyra fordulna

és a hajót elmulasztaná, a mint fenyegetőzött. Itt — német földön — ily veszélyes közelben.

Fölállt és felkötötte kalapját.

— Mégis csak gyerekes emberek vagyunk mi, — mondá és mosolyogni próbált. — Bocsáss meg, Józsi. Oly túlizgatott, olyan ideges voltam, mikor vártalak és folyton csak az eső zúgását hallottam, beléképzelegtem magam e bolond gondolatokba. De igazad van, hiszen lehetetlen, már mi egymásra vagyunk utalva mindhalálíg. Persze, a mint mondtam: ha kevésbbé szeretnék, és te önzőbb és lovagiatlanabb volnál! — De már másokká nem tudjuk magunkat tenni, mint a minők vagyunk. Jöjj! Csöngess a pinczérnek, hogy bérkocsit hozasson számunkra és a podgyászt levitesse. Sietek a hajóra jutni, legalább ebből a szobából — nagyon is sokat szenvedtem itt.

Józsi túláradó örömében karjai közé ölelte Klárát, ez túrte most ölelését, de ajkait állhatatosan elvonta tőle. A férfi azután kiegyenlítette a számlát és előre küldte a podgyászt, míg Klárát karon fogva levezette a lépcsőn.

Egy órával később gondosan felkisérté az ingó hajólépcsőkön, a melyeken kis csónakukból a *Schiller* fődélzetére léptek.

A hajó túl volt tömve és az eső daczára hemzsegett a födélzet a sok mindennemű útastól, a kik nem akarták magokat megfosztani a kikötőből való elindulás látványától. Klára azonban mindjárt visszavonulni kívánt kabinjába. Józsi lekísérte a hajó aljába, menetközben megmutatta neki az első osztálynak elegáns éttermét és kérdezte, nem akarna-e mindjárt valamit enni. Klára fejét rázta. Ma már nem kell neki semmi. Csak ezen az éjtszakán legyen túl, akkor egészen jól lesz.

Józsi követte őt a szűk kabinba. — Itt már semmi sem léphet közénk, — szólt enyelegve. — Itt épen csak kettőnk számára van hely. — Klára bólogott és megkísérlette barátságosnak és gondtalannak látszani. De a kis ráncz ott az alsó ajka körül megint mélyen be volt vésve, csakhogy a férfi ma nem vette észre.

Mindhogy a hölgy azonnal nyugalomra térni akart, Józsi pedig még néhány órát a födélzeten tölteni, mindjárt most kívánt neki «jó éjtszakát.» — Csak szeress tovább is, — könyörgé a férfi, Klárát karjaiba zárva. — Idővel mégis azon meggyőződésre fogsz jutni, hogy nem egyedül te magad viseled a költségeit. — És — megbocsátottál nekem, teljesen és örökre, nemde?

— Mindörökre! — mondá Klára halkan és sajtósággal ünnepélyességgel szorítá meg kezét. Azután gyöngéden eltaszítá magától és csak az ajtón át kiálltott még utána egy «jó éjtszakát!»

Midőn pár óra múlva a mindig erősebben szakadó zápor Józsit megint leúzta, Klára már lenyugodott volt az alsó függőágyba és mély álomban lélegzett. Megállt egy pillanatra, mielőtt felkúszott a felső ágyba és nézte a nő nyugodt, halvány arczvonásait. Minden jó és nemes érzése szívébe szorongott, mikor a félhomályban a kis párnán látta nyugodni a tüdő nőnek kimozdult arczát. Megfogadta magában, hogy jóvá minden szenvedését a nőnek, a melylyel őt sújtotta eddig és emlékére a metsző bánatalomnak, a melylyel ő maga illette őt a mai napon, a vér az arczába szökött.

Lehajolt a kézre, mely a nő keblén pihent és gyöngéd csókot nyomott rá.

«Hála néked, Józsi, — mindenért!» lehelé az alvó. A férfi nem tudta, hogy csókja ébresztette-e föl egy pillanatra, vagy álmában beszélt.

Azután ő maga is elaludt és álmodott — egy szép, ifjú, könnyelmű teremtsérről, karcsú tagokkal és fekete hajjal, mely ábraillesetét árasztott.

* * *

Mikor a férfi reggel felébredt és mindjárt Klára nevét kiáltotta, nem kapott feleletet. Leugrott az ágyról és látta, hogy az alsó nyughely üres volt.

Bizonyosan már rég fölkelte, gondolá. A nap

már magasan áll és ő tegnap olyan korán feküdt le.

Gyorsan felöltözött és a sötét hajószobából fölment a födélzetre.

A nap a magas tengerre sütött, melynek csöndes habjait egyenletes gyorsasággal szeldelte a hajó. A födélzeten minden csupa élet és vidámság, mindenki élvezte a füledt éj után a fris reggeli szellőt, mely az árboczok és vitorlák körül lengedezett.

Egy fiatal ember már harmadszor kutatta át az egész födélzetet a nélkül, hogy társnője nyomára akadt volna. Végre, arczán a halálos aggodás kifejezésével, odalépett a kapitányhoz és kérdé, vajon neje talán a tengeri betegség folytán föl-kelt-e az éjjel és visszatérőben idegen kabinba tévedhetett-e?

— Ez lehetetlen, uram, — volt a válasz. — Minden kabin el van foglalva. A hölgy azonnal belátta volna tévedését. Ha csak a közép —

Egy kis hajóslegény, ki a közelben állott és úgy a kérdést mint a feleletet meghallotta, félénken közeledett és fejét vakarva levette sipkáját.

— Egy hölgy, sir, fehér, virágos ruhában? Ez feljött éjféel után, én örségen feküdtem ott a hajógerincznél, láttam a mint a hölgy kihajolt a hajóból, azt hittem, bizonyára tengeri betegsége van, kis ideig másfelé néztem, sir, s a mint megint oda pillantok, a hölgy eltűnt. Azt hittem, bizo-

nyosan visszament kabinjába, nem is gondoltam rá többet, kapitány, nem is tudom —

A szó hirtelen elhalt ajkain. Az idegen, a ki- nek jelentést tett, szó nélkül összerogyott és ájul- tan feküdt a fődélzet deszkáján.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

—95. *About E.* A régi bástya. II.
 —700. *About E.* A régi bástya. III.
 —02. *Krasewszky I. J.* Ulána.
 —04. *Deák Ferencz*nek az 1861.
 vi országgyűléstől elfogadott
 ét fölirata.
 —07. *Szigligeti E.* Csikós.
 —10. *Sandeau Gy.* Az örökség.
 —13. *Echegaray J.* A nagy
 aleotto.
 —16. *Pascal gondolatai.*
 —18. *Kónyi M.* Beust és
 ndrássy.
 —20 *Imre S.* A középkori ma-
 yar irodalom stíljáról.
 —24. *Sand Gy.* Indiána.
Gyulai P. Arany János.
 —30. *Barsi J.* Utazás ismeret-
 m állomás felé.
 —32. *Dumas S.* A Saint-cyri
 isasszonyok.
 —35. *Csiky G.* A zokoli uraság
 ét leánya.
 —37. *Szász K.* Horatius.
 —40. *Peard Francis M.* Molly
 mama.
 —47. *Kis János* superintendens
 emlékezései életéből.
 —51. *Csiky G.* A nagyatermett.
 —54. *Csiky G.* A nagymama.
 —56. *Lavisse E.* Európa poli-
 kai történetének átnézete.
 —58. *Aristoteles poétikája.*
 —60. *Sophokles.* Elektra.
 —66. *Listi László* munkái.
 —72. *Régi utazások* Magyar-
 szágon és a Balkán félszigeten.
 —74. *Augier E.* Az arcátlanok.
 —76. *Sophokles.* Oedipus király.
 —78. *Sophokles.* Oedipus
 olonosban.
 —80. *Sophokles.* Antigone.
 —82. *Montesquieu K.* Elmélke-
 zések a rómaiak nagyságának
 hanyatlásának okairól.
Merimée P. Guillot Arséne.
Coppée F. Két fájdalom.
 —92. *Pálffy A.* Az atyai ház.
Theuriet A. Jean-Marie.
 —95. *Scribe.* Az én jó csillagom.

796—800. *Bellamy E.* Visszapillan-
 tás 2000-ből 1887-ik évre.
 801. *Chateaubriand F.* Az utolsó
 Abendszeráds.
 802—02. *Schiller.* Az orléánsi szűz.
 806—09. *Szigligeti E.* Béli Pál.
 810—12. *Grillparzer F.* A tenger
 és szerelem hullámai.
 813—16. *Goldoni K.* A jótékony
 zsémbes.
 817—18. *Bikelas D.* Lukis Laras.
 819—20. *Höffmann Amadeus Th.*
 Klein Zaches.
 821—30. *Várkonyi báró Amadé*
László versel.
 831. *Kozma A.* Korképek.
 832. *Lord Byron.* A kalóz.
 833—34. *Carlyle.* Burns.
 835—37. *Berczik Á.* A svihákok.
 838—40. *Gróf Ráday Gedeon ősz-*
szes munkái.
 841—43. *Berczik Á.* A veteránok.
 844—45. *A balkán-félszigeti népek*
költészetéből.
 846—47. *Francia beszédek.* Ford.
 Csiky G.
 848—49. *Aimard G.* A vasfejű.
 850. *Marmontel.* A szép Anikó.
 851—53. *Hugo V.* Ruy Blas.
 854—56. *France Anatol.* Thaïs.
 857—58. *Gyulai P.* Gróf Széchenyi
 István mint író.
 859—60. *Berczik Á.* A Bátkirálynő.
 861—64. *Gabányi Á.* A Kapivár.
 865—68. *Fenini C.* Az olasz iro-
 dalom története.
 869—72. *Dugonics A.* Toldi Miklós.
 873—74. *Seneca L. A.* Vigasztalások.
 875—77. *Berczik Á.* A peterdi csata.
 878—80. *Freemann A. E.* Az angol
 alkotmány fejlődése.
 881—82. *Coppée F.* Idyll a háború
 alatt.
 883. *Szász K.* *legifj.* A múzsa.
 884—85. *Coppée F.* Henrietta.
 886—95. *Pálffy A.* A fejedelem
 keresztleánya.
 896—97. *Hedenstjerna A.* Minden-
 féle népség.
 898—900. *Grillparzer F.* Sappho.

- 301—03. *Alarcon P.* A háromszögű kalap s más beszélyek.
- 904—06. *Schultz J.* Colette fogadalma.
- 907—09. *Heine emlékiratai.* Valóság és költészet.
- 910—11. *Racine.* Phaedra.
- 912—13. *Voltaire.* Zaire.
- 914—15. *Leroy-Beaulieu.* A zsidók és az antisémita áramlat.
916. *Miczkwiloz A.* szonettjei.
- 917—20. *Echegaray J.* Bernardo Montilla.
- 921—26. *Vadnay K.* A kis tündér.
- 927—28. *Hugo V.* A király mulat.
- 929—31. *Balzac Honoré* elbeszéléseiből.
- 932—34. *La Rochefoucauld* gondolatai.
- 935—36. *Guizot.* A democratia Franciaországban.
- 937—40. *Zrinyi Miklós gróf.* Szigeti veszedelem.
941. *Mörke E.* Mozart prágai utazása.
942. *Carlyle.* Scott Walter.
- 943—46. *Freemann A. E.* A történelem tanulmányozásának módszerei.
- 947—50. *Prevost A.* Lescout Manon és Des Grioux lovag története.
- 951—52. *Kazinczy Ferencz* versei.
- 953—54. *Poe A. Edgar* költeményei.
- 955—57. *Kisfaludy S.* Himfy szerelmei. A kesergő szerelem.
- 958—60. *Kisfaludy S.* A boldog szerelem.
- 961—62. *Vörösmarty M.* Az áldozat.
- 963—64. *Vörösmarty M.* Eger.
- 965—68. *Shakspeare,* Lear király.
- 969—73. *Csiky G.* Arnyképek.
794. *Mazsuranics J.* Csengics Szmáil Aga halála.
975. *France A.* A rózsafa bútor.
- 976—80. *Alarcon P.* A botrány.
- 981—85. *Pálffy A.* A Dabóczy-család.
- 986—88. *Augier E.* Gabrielle.
- 989—91. *Puskin S.* A kapitány leánya.
- 992—93. *Thomas.* Descartes emlékezete.
- 994—96. *Riedl Fr.* A magyar irodalom főirányai.
- 997—98. *Echegaray J.* Folt, a mely tisztit.
- 999—1000. *Berczik A.* A papa.
- 1001—03. *Echegaray J.* Mariana.
- 1004—08. *Besant W.* A férfiak forradalma.
- 1009—10. *Morton M. J.* Szegény Pillicoddy.
- 1011—16. *Chabot A.* A nevelőnő.
- 1017—18. *Mathews K.* Pry Pál megházasodott.
- 1019—20. *Lánczy Gy.* A magyarság az Árpádok korában.
- 1021—24. *Thackeray M. W.* Esmond Henrik. I.
- 1025—28. *Thackeray M. W.* Esmond Henrik. II.
1029. *Macaulay T. B.* Johnson Sámuel.
1030. *Szász K.* Madár-távtalból.
- 1031—32. *Hauptmann G.* Hannele.
- 1033—35. *Csengery A.* Jellemrajzok.
- 1036—40. *Pálffy A.* Ne hallja hírét az anyjának.
- 1041—1052. *Elliot.* A vízi malom. Regény. Két kötetben.
1053. *Jósika M.* Bornemisza Anna. Beszély.
1054. *P. Cornelli Tacitus.* Agricola élete.
- 1055—56. *Lazarillo de Tormes élete*
1057. *Ráskai G.* Egy szép história a vitéz Franciscóruul és az ő feleségéről.
- 1058—59. *Almási T.* Czigány Panna Népszinmű 3 felvonásban.
1060. *Fazekas Mihály.* Lúdas Matyi. Komikai elbeszélés.
- 1061—62. *B. Kemény Zsigmond.* Két boldog. Beszély.
- 1063—64. *Kozma A.* A szabadság ünnepére.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1960 MAR

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

